

Sanna Niemelä

TEKIJÄNOIKEUDET OPPILAITOSMUSIKAALISSA –

Suomi 100 – musikaali

TEKIJÄNOIKEUDET OPPILAITOSMUSIKAALISSA –

Suomi 100 – musikaali

Sanna Niemelä
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma, Oikeus ja hallinto

Tekijä: Sanna Niemelä

Opinnäytetyön nimi: Tekijänoikeudet oppilaitosmusikaalissa – Suomi 100 – musikaali

Työn ohjaaja: Jaana Rissanen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2016

Sivumäärä: 44 + 21

Opinnäytetyön aihe on tekijänoikeudet oppilaitosmusikaalissa – Suomi 100 – musikaali. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, minkälaisia seikkoja liittyy tekijänoikeuteen sekä musikaaliin ja erityisesti oppilaitosmusikaaliin liittyviin tekijänoikeuksiin. Yleisten tekijänoikeudellisten seikkojen lisäksi tarkoitus on selvittää millaiset ovat tekijänoikeudet, kun oppilaitosmusikaaleissa käytetään valmista teosta sekä minkälaisia tekijänoikeudellisia kysymyksiä liittyy yhteisteokseen. Tavoitteena on koota opas oppilaitosmusikaaleihin liittyvistä tekijänoikeudellisista seikoista musiikkioppilaitosten käyttöön. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaaliprojekti, joka on osa Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden 2017 kunniaksi ohjelmaa kokoavaa Suomi 100 – hanketta. Idea oppaasta oppilaitosmusikaalin tekijänoikeuksiin liittyen on lähtöisin toimeksiantajalta, eli Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaalin ohjailta opettajilta.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka toiminnallinen osuus koostuu oppaan kokoamisesta. Opas perustuu opinnäytetyön teoriaosuuteen, johon on koottu tekijänoikeudellisia seikkoja yleisesti, sekä erityisesti musikaaleihin ja oppilaitosmusikaaleihin sekä niiden eri osiin liittyen. Keskeisimpiä lähteitä opinnäytetyössä ovat tekijänoikeuslaki, tekijänoikeuteen liittyvä oikeuskirjallisuus sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ja tekijänoikeusjärjestöjen Internet – sivut. Teoriaa havainnollistamaan on käytetty pääasiassa tekijänoikeusneuvoston lausuntoja.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä voidaan todeta, että oppilaitosmusikaalin luoneet oppilaat saavat tekijänoikeuden teokseensa, eivätkä oppilaitosmusikaalia koskevat tekijänoikeudet poikkea ammattimaisesti luodun musikaalin tekijänoikeuksista. Käytettäessä valmista teosta tai teoksen osaa oppilaitosmusikaalissa, tarvitaan lupa musiikin tekijältä, kustantajalta tai tekijänoikeusjärjestöltä. Myös jälkipäätöksiä, eli tekijänoikeussuojan alaisten teosten perusteella tehtyjä käännöksiä, muunnelmia tai toiseen teoslajiin muutettuja teoksia voidaan käyttää oppilaitosmusikaaleissa, kunhan luvat niiden tekemiseen ja käyttämiseen ovat kunnossa. Yhteisteoksen tekijänoikeudet ovat yhteisesti kaikilla teoksen tekoon osallistuneilla, jolloin lupa sen käyttämiseen tai hyödyntämiseen täytyy kysyä kaikilta teoksen tekoon osallistuneilta.

Opinnäytetyön tuloksena syntyneitä opasta voidaan hyödyntää luotaessa oppilaitosmusikaaleja musiikkioppilaitoksissa. Jatkotutkimusehdotuksena voidaan mainita ainakin oppaan päivittäminen tekijänoikeuslain mahdollisesti muuttuessa oppaan kannalta olennaisilta osilta.

Asiasanat: tekijänoikeus, lähioikeudet, musikaalit, musiikkioppilaitokset, teos

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Economics, Option of Law and Administration

Author: Sanna Niemelä

Title of thesis: School musical copyright: Finland 100 musical

Supervisor(s): Jaana Rissanen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2016 Number of pages: 44 + 21

The topic of this thesis is school musical copyright: Finland 100 musical. The purpose of this thesis is to study what the concept of copyright involves and what kind of copyright issues are related to musicals in general and school musicals in particular. The primary aim of this thesis is to prepare a guide for music schools on school musical copyright practices. The secondary aim is to research what issues need to be taken into account when utilizing someone else's artwork in a school musical and what type of copyright ownership is concerning a joined artwork. This thesis is commissioned by Madetoja Music High School and the Finland 100 musical project, which is a part of the centenary of Finland's independence in 2017 and the centenary celebration programme that is coordinated by Finland 100 years organization. The idea for the guide originated from the teachers who will direct the Madetoja Music High School's Finland 100 musical.

This thesis is project-based. The guide is based on the theoretical section of this thesis, in which the concept of copyright and the copyright concerning a musical and the different parts of musical are discussed. The primary sources used are the Copyright Act, legal literature and the websites of Ministry of Education and Culture and Finnish copyright organizations. To demonstrate the theory the Copyright Councils issued opinions on the application of the Copyright Act are used.

As a conclusion it can be said that the students who participate in the creation of the school musical, have the copyright for this musical, which does not differ from the copyright of a musical created by professionals. When using someone else's artwork or a part of it in a school musical, the permission is needed from the person who has created the artwork, from the publisher or from the copyright organization. Furthermore translated or modified works based on someone else's artwork can be used in school musicals as long as the permission for making and using them is asked. Copyright of a joined artwork is shared by all the participants and if somebody wants to use or utilize it, the permission is to be asked all participants.

The guide on school musical copyright practices can be used when creating school musicals in music schools. Further research on this topic could be updating the guide, in case any modifications in the Copyright Act are required, and especially the focus being on those aspects of the Copyright Act introduced in the guide.

Keywords: copyright, rights related to copyright, musicals, music schools, artwork

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	SUOMI 100 – OHJELMA	10
2.1	Valtioneuvoston kanslian Suomi 100 – hanke	10
2.2	Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaali.....	11
3	TEKIJÄNOIKEUS	13
3.1	Tekijänoikeuden tuottamat oikeudet teoksen tekijälle.....	14
3.2	Teoskynnys ja tekijänoikeuden voimaantulo	15
3.3	Tekijänoikeuden voimassaolo ja päättyminen	16
3.4	Tekijänoikeuden lähioikeudet	18
3.5	Tekijänoikeusrikkomus ja tekijänoikeusrikos sekä niistä tuomittavat rangaistukset..	19
3.6	Toimijat tekijänoikeuden alalla.....	21
3.6.1	Opetus- ja kulttuuriministeriö.....	21
3.6.2	Tekijänoikeusneuvosto.....	22
3.6.3	Tekijänoikeusjärjestöt	23
4	MUSIKAALI JA SEN TEKIJÄNOIKEUDET	24
4.1	Oppilaitosmusikaali	24
4.2	Yhteisteos ja yhteenliitetty teos	24
4.3	Musikaalin eri osien tekijänoikeudet	25
4.3.1	Sävellys ja sanoitus	25
4.3.2	Sovitus	26
4.3.3	Käsikirjoitus ja koreografia	27
4.3.4	Animaatiotuotanto, lavastus ja esityksen monikamerataltiointi.....	28
4.3.5	Markkinointi, julkaisumateriaalit ja oheistuotteet	29
4.3.6	Puvustus, maskeeraus ja kampaus	31
4.4	Tekijänoikeuden alaisen materiaalin käyttö oppilaitosmusikaaleissa.....	31
4.4.1	Näyttämöteosten musiikkikäyttöluvat	32
4.4.2	Jälkiperaisteokset	33
4.4.3	Sitaatit.....	34
5	OPINNÄYTETYÖPROSESSI JA OPPAAN KOKOAMINEN	35
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7	POHDINTA	39

LÄHTEET.....	41
LIITTEET	45

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaisia seikkoja tekijänoikeuteen liittyy sekä tutkia erityisesti musikaalia ja oppilaitosmusikaalia koskevat tekijänoikeudelliset kysymykset. Tavoitteena on koota opas oppilaitosmusikaaliin liittyvistä tekijänoikeuksista musiikkioppilaitosten käyttöön. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaaliprojekti, joka liittyy Suomi 100 – hankkeeseen. Valtioneuvoston kansliassa toimiva Suomi 100 – hanke kokoaa Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden 2017 ohjelman, johon Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaali on päässyt mukaan (Suomifinland100 2016a, viitattu 28.8.2016; Kemppainen & Ålander 2016). Tämä opinnäytetyö on osa Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaaliprojektia.

Opinnäytetyön tavoitteena on ollut selvittää, minkälaisia tekijänoikeudellisia asioita liittyy musikaaliin ja oppilaitosmusikaaliin. Tavoitteeseen on pyritty seuraavien tutkimuskysymysten avulla;

1. Minkälaisia seikkoja tekijänoikeuteen liittyy?
2. Minkälaisia tekijänoikeudellisia kysymyksiä liittyy oppilaitoksissa luotuihin musikaaleihin?
3. Minkälaiset ovat tekijänoikeudet, kun oppilaitosmusikaaleissa käytetään valmista teosta?
4. Minkälaisia tekijänoikeudellisia kysymyksiä liittyy yhteisteokseen?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä on haluttu selvittää tekijänoikeudellisia seikkoja yleisesti. Vastausta tähän tutkimuskysymykseen on haettu tutkimalla tekijänoikeuslakia sekä tekijänoikeuteen liittyvää oikeuskirjallisuutta. Toisella tutkimuskysymyksellä on pyritty selvittämään erityisesti musikaaleihin ja oppilaitosmusikaaleihin liittyviä seikkoja. Tähän tutkimuskysymykseen on pyritty vastaamaan selvittämällä tekijänoikeudellisia seikkoja erityisesti musikaaleihin ja musikaalien eri osiin liittyen. Kolmannella tutkimuskysymyksellä on haettu vastausta siihen, miten on toimittava, jos halutaan käyttää tekijänoikeudenalaista teosta tai teoksen osaa oppilaitosmusikaaleissa ja minkälaisia tekijänoikeudellisia seikkoja tähän liittyy. Tähän kysymykseen vastattaessa on tutkittu myös tekijänoikeudenalaisten teosten muunteluun, kääntämiseen ja siteeraamiseen liittyviä seikkoja. Neljäs tutkimuskysymys liittyy yhteisteokseen. Tällä tutkimuskysymyksellä on pyritty selvittämään, millaisia tekijänoikeudellisia asioita liittyy useamman henkilön yhdessä luomaan teokseen. Oppilaitosmusikaalit ovat useimmiten yhteisteoksia, eli useamman kuin kahden henkilön

luomia teoksia, joten yhteisteokseen liittyvät tekijänoikeudelliset seikat on syytä selvittää ja sisällyttää oppaaseen.

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tarkoituksena on koota opas musiikkioppilaitosten käyttöön. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena voi olla ammatillisen kentän käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistäminen. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos voi alasta riippuen olla esimerkiksi ohje, opas, ohjelma, tapahtuman toteuttaminen tai vaikkapa näyttely. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Opas on koottu opinnäytetyön teoriaosuuteen pohjautuen. Teoriaosuuden tärkeimmät lähdemateriaalit ovat tekijänoikeuslaki, tekijänoikeuteen liittyvä oikeuskirjallisuus sekä aiheeseen olennaisesti liittyvät Internet – lähteet, kuten opetus- ja kulttuuriministeriön Internet – sivut. Myös muita asiaan liittyviä lakeja ja Internet – lähteitä on teoriaosuudessa käytetty, esimerkiksi rikoslakia ja perintökaarta sekä tekijänoikeusjärjestöjen ja Suomi 100 – ohjelman Internet – sivuja. Tekijänoikeudellisten seikkojen tutkiminen on rajattu vain musikaaliin liittyviin asioihin ja osiin sekä erityisesti niihin musikaalin osiin, joista Madetojan musiikkilukion Suomi100 – musikaali koostuu. Opinnäytetyössä ei myöskään käsitellä tekijänoikeuksiin liittyviä sopimuksia ja niiden ehtoja, kuten taloudellisten oikeuksien luovutussopimusta, koska aihe laajenisi tällöin liikaa.

Teoriaa havainnollistamaan käytetyt tekijänoikeusneuvoston lausunnot eivät ole sitovia eivätkä välttämättä lopullisia ratkaisuja asiaan, kuten on kerrottu tekijänoikeusneuvostosta kertovassa kappaleessa 3.6.2. Lausunnot ovat suosituksenomaisia eivätkä ne velvoita lausunnonpyytäjää, tämän vastapuolta tai tuomioistuimia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b, viitattu 15.9.2016.) Korkeimman oikeuden ratkaisut ovat osapuolia sitovia, mutta tekijänoikeudellisten riitojen vähäisen rahallisen arvon vuoksi niitä ei ole kovinkaan usein saatettu tuomioistuinten ratkaistavaksi (Haarmann 2014, 50). Korkeimman oikeuden ratkaisujen määrä tekijänoikeudellisia asioita koskien on suhteellisen vähäinen, etenkin tämän opinnäytetyön aihepiiriin rajautuvien ja ajallisesti relevanttien ratkaisujen osalta. Tästä syystä tekijänoikeusneuvoston lausuntoja on pääasiassa käytetty teoriaa havainnollistamaan.

Opinnäytetyön alussa on esitelty Suomi 100 – ohjelmaa, jonka tarkoituksena on koota erilaisista tapahtumista ja teoista koostuva ohjelma Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden 2017 kunniaksi. Samassa kappaleessa on kerrottu myös Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaalista, joka on hyväksytty osaksi Suomi 100 – ohjelmaa. Seuraavassa pääluvussa on keskitytty

yleisiin tekijänoikeudellisiin seikkoihin, kuten tekijänoikeuden tuottamiin oikeuksiin teoksen tekijälle, tekijänoikeuden voimaantuloon ja keston sekä tekijänoikeuden lähioikeuksiin. Tekijänoikeudella tarkoitetaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijän oikeutta luomaansa teokseen. Tekijänoikeuden lähioikeuksia voidaan kuvata tekijänoikeuden lähisukulaisiksi ja niitä voivat saada esimerkiksi esiintyvät taiteilijat, valokuvaajat sekä ääni- ja kuvatallenteen tuottajat. Luvussa on kerrottu myös tekijänoikeusrikkomuksista ja – rikoksista sekä toimijoista tekijänoikeuden alalla. Neljännessä pääluvussa on keskitytty musikaaliin ja sen tekijänoikeuksiin. Luvussa on käsitelty oppilaitosmusikaalia, yhteisteosta, musikaalin eri osien tekijänoikeuksia sekä tekijänoikeuden alaisen materiaalin käyttöä oppilaitosmusikaalissa. Kootun teorian pohjalta kirjoitettu opas on liitetty opinnäytetyön liitteeksi.

Idea oppaasta oppilaitosmusikaalin tekijänoikeuksiin liittyen on lähtöisin Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaalin ohjaavilta opettajilta. Heidän mukaansa Madetojan musiikkilukiolla, ja mitä ilmeisimmin muillakin musiikkioppilaitoksilla olisi suuri tarve oppaalle, johon tärkeimmät oppilaitosmusikaaleihin liittyvät tekijänoikeudelliset seikat olisi koottu. Opas helpottaa musiikkioppilaitosten opettajien työtä, kun heidän ei tarvitse etsiä tarvitsemaansa tietoa tekijänoikeuksiin liittyen eri paikoista, vaan he voivat tarkistaa tärkeimmät tekijänoikeudelliset seikat oppaasta. Oppaan avulla myös opiskelijat voivat tutustua tekijänoikeudellisiin kysymyksiin helpommin, mikä varmasti auttaa opiskelijoiden toimimista tekijänoikeuden alalla teosten mahdollisina tekijöinä.

2 SUOMI 100 – OHJELMA

Suomi 100 – ohjelman tarkoituksena on rakentaa laaja ja monipuolinen ohjelma Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden 2017 kunniaksi. Juhlavuoden teemana on ”yhdessä” ja se on avoin kaikille suomalaisille ja Suomen ystäville. Kaikki yhdistykset, seurat, yritykset ja yksityishenkilöt voivat ehdottaa tekoa tai ohjelmaa liitettäväksi Suomi 100 – ohjelmaan. (Suomifinland100 2016a, viitattu 12.5.2016.) Juhlavuoden pääsihteerin Pekka Timosen mukaan juhluvuosi koostuu suomalaisten omasta innostuksesta ja omista ehdotuksista, tapahtumista ja teoista (Lehtovaara 2016, 22).

Suomi 100 – ohjelmaan voi hakea mukaan vuoden 2017 syksyyn asti. Ohjelmahankkeiden sisällön tulee toteutua pääosin vuonna 2017, yhteys itsenäiseen Suomeen täytyy tulla selkeästi esille ja yhdessä – teeman tulee olla sisällön ydin. Juhlavuoden yhdessä – teemaa voidaan toteuttaa muun muassa yhdessä tekemällä, uudella yhteistyöllä tai laajalla osallistuvuudella. (Suomifinland100 2016b, viitattu 16.5.2015.)

2.1 Valtioneuvoston kanslian Suomi 100 – hanke

Valtioneuvoston kansliassa toimii Suomi 100 – hanke, joka vastaa Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden organisoinnista ja ohjelman kokoamisesta saamiensa ohjelmaehdotusten pohjalta (Suomifinland100 2016a, viitattu 16.5.2016). Juhlavuoden valmisteluorganisaatio koostuu valtuuskunnasta joka kokoontuu vuosittain, hallituksesta joka kokoontuu kuukausittain sekä juhluvuosisihteeristöä joka vastaa käytännön valmisteluista. Valtuuskunta, joka koostuu yli seitsemästäkymmenestä yhteiskunnan eri alojen edustajasta, hyväksyy juhluvuoden yleislinjat. Valtuuskunnan puheenjohtajana toimii pääministeri ja varapuheenjohtajana valtiovarainministeri. (Valtioneuvoston kanslia 2016, viitattu 16.5.2016.)

Juhlavuosisihteeristö hallitus valmistelee juhluvuoden ohjelmajulistuksen joka sisältää keskeisimmät periaatteet, tavoitteet, teemat ja toteutusmuodot sekä suunnittelee juhlaohjelmiston. Hallitukselle kuuluu juhluvuoden virallisten tapahtumien suunnittelu ja yhteensovittaminen sekä juhluvuoden toimeenpanosta ja toimeenpanon ohjauksesta vastaaminen. Juhlavuosisihteeristö aktivoi toimijoita, jakaa tietoa ja kytkee kumppaneita yhteen tekemään Suomen satavuotisjuhla-

vuoden ohjelmaa. Lisäksi maakuntien liitoista ja kuudesta suurimmasta kaupungista koostuva alueverkosto vastaa juhlavuoden alueellisesta toteutumisesta. Alueverkoston 25 aluekoordinaattorin tehtävänä on auttaa toimijoita alueellisen ohjelman aikaansaamisessa. (Valtioneuvoston kanslia 2016, viitattu 16.5.2016.)

2.2 Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaali

Oulussa toimiva Madetojan musiikkilukio on hakenut ja päässyt mukaan Suomi 100 – ohjelmaan Suomi 100 – musikaaliprojektillaan. Projektin lähtökohtia ovat yhteistyö oululaisten oppilaitosten välillä sekä kokonaisvaltainen taiteellinen oppimisprosessi, jossa musiikkilukion opiskelijat säveltävät ja käsikirjoittavat musikaalin itse alusta alkaen. Suomi 100 – musikaalia on tarkoitus esittää lähes kymmenessä näytöksessä marraskuussa 2017. (Kemppainen & Ålander 2016.)

Madetojan musiikkilukion oppilaat vastaavat Suomi 100 – musikaalin sävellyksestä, sanoituksesta ja käsikirjoituksesta. Musiikkilukion oppilaat myös esiintyvät musikaalissa. Projektin ohjaajina ja taiteellisina johtajina toimivat Madetojan musiikkilukion opettajat. Myös musiikin big band – sovituksesta ja orkesterin johdosta vastaa lukion opettaja. (Kemppainen & Ålander 2016.)

Projektin lähtökohtana on ollut yhteistyö oululaisten oppilaitosten välillä. Madetojan musiikkilukio onkin saanut musikaaliprojektiinsa mukaan useita eri alojen oppilaitoksia, joilla jokaisella on oma vastuualueensa. Oulun ammattikorkeakoulun kulttuurialan yksikön tanssin tutkinto-ohjelman opiskelijat ja opettajat suunnittelevat ja toteuttavat koreografian musikaaliin. Kulttuurialan yksikön viestinnän tutkinto-ohjelman opiskelijat osallistuvat projektiin useiden opinnäytetöiden kautta. Opinnäytetöinä toteutetaan musikaalin animaatiotuotanto, lavastus, julkaisumateriaalien toteutus, esityksen monikameratalliointi sekä oheistuotteiden suunnittelu ja niiden markkinointi. Oulun seudun ammattiopiston Pikisaaren yksikön opiskelijoiden vastuulla on puvustus ja Myllytullin yksikön opiskelijoiden vastuulla maskeeraus ja kampaus. (Kemppainen & Ålander 2016.)

Myös Oulun ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikön liiketalouden tutkinto-ohjelman opiskelijat osallistuvat projektiin opinnäytetöidensä kautta. Musikaaliprojektin markkinoinnin suunnittelu ja toteutus on opinnäytetyötä tekevän liiketalouden opiskelijan vastuulla. Toisen liiketalouden yksiköltä toivotun, projektiin osallistuvan opinnäytetyön toivottiin käsittelevän musikaaliprojektin juridiikkaa eli pääasiassa tekijänoikeuksia. (Kemppainen & Ålander 2016.) Tämän opinnäytetyön

tarkoitus on musikaaliprojektin tekijänoikeuksien selvittäminen ja tutkiminen sekä oppaan tekeminen oppilaitoksille oppilaitosmusikaalien tekijänoikeuksia koskien.

3 TEKIJÄNOIKEUS

Tekijänoikeuksista säädetään tekijänoikeuslaissa (8.7.1961/404), jota sovelletaan Suomen kansalaisen tai Suomessa vakituisesti asuvan henkilön luomaan teokseen ja teokseen, joka on ensimmäisenä julkaistu Suomessa tai joka on ulkomailla julkaisun jälkeen julkaistu Suomessa 30 päivän sisällä. Lakia sovelletaan myös elokuvateokseen, jonka tuottaja asuu tai jolla on päätoimipaikka Suomessa, Suomessa sijaitsevaan rakennukseen sekä taideteokseen, joka on kiinnitetty kiinteästi maahan tai joka on osa Suomessa sijaitsevaa rakennusta. (Tekijänoikeuslaki 8:63.1 §.) Teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Julkaistuksi teos katsotaan, kun sen kappaleita on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muulla tavalla levitetty yleisön keskuuteen. (Tekijänoikeuslaki 1:8 §.) Tekijänoikeus ja tekijänoikeuden lähioikeudet kuuluvat aineettomiin oikeuksiin eli immateriaalioikeuksiin. Muita immateriaalioikeuksia ovat muun muassa teollisoikeuksiin lukeutuvat patentti-, hyödyllisyysmalli- ja mallioikeus sekä tunnusmerkkejä koskeviin oikeuksiin kuuluvat tavaramerkki- ja toiminimioikeus. (Harenko, Niiranen & Tarkela 2016, 1.)

Yhdistyneiden kansakuntien 10.12.1948 hyväksymän ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen mukaan ”jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista”. Toisaalta julistuksessa on todettu myös, että ”jokaisella on oikeus niiden henkisten ja aineellisten etujen suojaamiseen, jotka johtuvat hänen luomastaan tieteellisestä, kirjallisesta tai taiteellisesta tuotannosta”. (Unric 2016, 27 artikla, 1.-2. kohta, viitattu 28.7.2016.) Tekijänoikeuden alalla pyritään toteuttamaan ihmisoikeuksien yleismaailmallisesta julistuksestakin ilmenevät teosten tekijöiden sekä yleisön oikeudet. Tekijänoikeudella on tarkoitus suojata luovaa työtä ja sen tekijöitä (Autio 2000, 10).

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijällä on tekijänoikeus luomaansa teokseen. Tekijänoikeuden alainen teos voi olla muun muassa kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen teos, suullinen esitys, sävellys – tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos sekä rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote. (Tekijänoikeuslaki 1:1.1 §.) Luonnollisen henkilön tai henkilöiden itsenäisen luomistyön tulos eli teos saa yksinoikeussuojan (Harenko ym. 2016, 15).

3.1 Tekijänoikeuden tuottamat oikeudet teoksen tekijälle

Tekijänoikeus takaa tekijänoikeuden alaisen teoksen tekijälle taloudelliset ja moraaliset oikeudet. Taloudelliset oikeudet antavat tekijälle oikeuden valmistaa teoksestaan kappaleita ja tuoda teos yleisön saataville. Teos voidaan tuoda yleisön saataville välittämällä se heille suoraan tai laittamalla teos yleisön saataville siten, että he voivat saada sen käyttöönsä valitsemastaan paikasta ja valitsemanaan aikana. Tekijä voi myös esittää teoksensa yleisölle julkisesti tai laittaa teoksensa myyntiin, vuokralle tai lainattavaksi. (Tekijänoikeuslaki 1:2 §.) Tekijällä on siis yksinoikeus määrätä teoksestaan ja sen taloudellista hyötyä tuottavasta käytöstä. Tekijä voi sopimuksella luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain joko myymällä, vaihtamalla tai lahjoittamalla ne. Moraalisista oikeuksistaan tekijä ei kuitenkaan voi muuten kuin väliaikaisesti luopua. (Harenko ym. 2016, 2 ja 334–335; Tekijänoikeuslaki 1:3.3 ja 3:27.1 §:t.) Teoksen kappaleiden valmistamisella tarkoitetaan fyysisen muodon antamista teokselle, toisin sanoen teoksen aineellistamista (Haarmann 2014, 72).

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2002:101 on katsottu suojattujen sävellysteosten esittämisen taksissa asiakkaiden läsnä ollessa radiosta sekä kasetti- ja CD-soittimen välityksellä olleen julkista esittämistä. Sävellysteosten julkiseen esittämiseen olisi tarvittu tekijöiden lupa ja tekijöille olisi myös pitänyt maksaa korvausta heidän teostensa julkisesta esittämisestä. (KKO 3.12.2002 T 3222, Finlex.)

Moraaliset oikeudet velvoittavat ilmoittamaan tekijän nimen hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos tuodaan yleisön saataville. Teosta ei kuitenkaan saa esittää yleisölle tekijää loukkaavassa muodossa tai tilanteessa. Teosta ei saa muuttaa niin, että se loukkaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta. (Tekijänoikeuslaki 1:3 §.) Moraaliset oikeudet suojaavat tekijän suhdetta teokseensa (Harenko ym. 2016, 1). Moraalisista oikeuksista tärkeimmät ovat isyys- ja respektioikeus. Isyysoikeus velvoittaa hyvän tavan mukaisesti ilmoittamaan teoksen tekijän nimi hyväksikäytettäessä taloudellisia oikeuksia, ja respektioikeus antaa teoksen tekijälle oikeuden vastustaa sellaista teoksensa muuttamista ja julkistamista, joka loukkaa hänen kirjallista tai taiteellista arvoaan tai omalaatuisuuttaan. (Haarmann 2014, 86–87.)

Luoksepääsyoikeus voidaan myös lukea kuuluvaksi moraalisiin oikeuksiin (Haarmann 2014, 86). Luoksepääsyoikeuden mukaan kuvataiteen teoksen tekijällä on oikeus saada luovuttamansa teos nähtävilleen, ellei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa teoksen omistajalle tai haltijalle ja se on tar-

peen tekijän taiteellisen työn kannalta tai hänen taloudellisten oikeuksiensa toteuttamiseksi (Tekijänoikeuslaki 6:52a §). Katumisoikeudesta ei ole säännöstä tekijänoikeuslaissa, mutta myös se luetaan kuuluvaksi moraalisiin oikeuksiin. Katumisoikeudella tarkoitetaan tekijän oikeutta sopimussuhteessa estää teoksen julkaiseminen muuttuneen vakaumuksen, uuden tiedon tai muun vastaavan syyn johdosta. Uutta painosta teoksesta julkaistaessa tekijä voi vaatia, että saa tehdä siihen lisäyksiä tai muutoksia. (Haarmann 2014, 86 ja 90.)

Klassikkosuojasta on säädetty tekijänoikeuslaissa. Tekijänoikeuslain mukaan tekijän kuoltua on asetuksella määrättävällä viranomaisella valta kieltää julkinen sivistyksellisiä etuja loukkaava menettely kirjallista tai taiteellista teosta koskien. Kielto voidaan asettaa vaikka tekijänoikeus olisi jo lakannut tai sitä ei olisi koskaan ollutkaan. Kieltoon tyytymätön asianosainen voi saattaa asian tuomioistuimen ratkaistavaksi. (Tekijänoikeuslaki 6:53 §.) Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on valta kieltää edellä mainittu loukkaava menettely (Haarmann 2014, 90). Klassikkosuojalla pyritään suojaamaan erityisesti klassikoiksi muodostuneiden mestariteosten aatteellisia arvoja loukkaavalta käytöltä, joka aiheuttaa yleisesti pahennusta ja närkästystä. Kynnys puuttua teosten loukkaavaan käyttöön on korkea, joten klassikkosuojaa koskevia tapauksia on vähän. (Harenko ym. 2016, 560.)

3.2 Teoskynnys ja tekijänoikeuden voimaantulo

Tekijänoikeussuojan voi saada itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tuote, eli teos. Omaperäisyyden vaatimus täyttyy, kun kenenkään muun, kuin tekijän itse ei voida olettaa päätyvän samaan lopputulokseen ryhdyttäessä itsenäisesti vastaavaan luomistyöhön. Omaperäisyyden vaatimus koskee vain teoksen ilmenemismuotoa, ei esimerkiksi sen ideaa, aihetta tai tietosisältöä. Saadakseen tekijänoikeussuojan teoksen ei tarvitse läpäistä laadullista tai taiteellista arviointia. Myöskään teoksen tekoon käytetyllä ajalla tai työn määrällä ei ole vaikutusta suojan saantiin. Suojan saadakseen teoksen tulee ylittää teoskynnys eli yltää teostasoon. (Harenko ym. 2016, 17.)

Jokaisessa yksittäistapauksessa teoskynnyksen ylittymistä arvioidaan erikseen. Teoskynnyksen ylittymisen arviointi on ensimmäinen ratkaistava asia riita – tai rikosasiassa ja tuomioistuin ratkaiseekin tämän viran puolesta. Eri teoslajien osalta on muodostunut vakiintuneita tulkintoja siitä,

milloin teoskynnys ylittyy. Esimerkiksi kirjallinen teos ylittää teoskynnyksen helpommin kuin vaikkapa taideteollisuuden ja käyttötaiteen tuotteet. (Harenko ym. 2016, 18 – 19.)

Sen lisäksi, että tekijänoikeus suojaa kokonaista teosta, se suojaa myös teoksen osia, eli esimerkiksi maalauksen yksityiskohtaa tai romaanin kappaletta. Tekijänoikeus suojaa kuitenkin vain sellaisia teoksen osia, jotka ovat myös teoksesta erillään tarkasteltuna riittävän itsenäisiä ja omaperäisiä yltääkseen teostasoon. Teoksen osan suojaa arvioidaan esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa toisen jo aiemmin luoman teoksen osaa käytetään sellaisenaan oman teoksen osana. (Harenko ym. 2016, 19.)

Tekijänoikeus tulee voimaan ja suoja-aika alkaa, kun teos on luotu. Teos katsotaan luoduksi sillä hetkellä, kun teos yltää teostasoon. Tekijänoikeuden voimaantulo ei edellytä ”Copyright” – merkin käyttöä tai muiden muodollisuuksien täyttämistä. (Harenko ym. 2016, 418–419.) Tekijänoikeussuojan alkaminen ei myöskään edellytä, että joku muu kuin tekijä itse on nähnyt teoksen, eli niin sanotut pöytälaatikkoteokset saavat myös suojan. Teoksen ei tarvitse olla tekijänsä mielestä valmis yltääkseen teostasoon. Näin ollen luonnokset ja käsikirjoituksetkin saavat suojan valmiiden teosten tapaan. (Sorvari 2010, 34.)

3.3 Tekijänoikeuden voimassaolo ja päättymisen

Tekijänoikeus on voimassa tekijän elinajan sekä vielä teoksen tekijän kuolemankin jälkeen. Tekijänoikeus päättyy, kun 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta. Kun kyseessä on yhteisteos, tekijänoikeus on voimassa kunnes 70 vuotta on kulunut viimeiseksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. (Tekijänoikeuslaki 4:43.1 §.) Yhteisteoksen kaikkien tekijöiden jälkeläisten perimä tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut yhteisteoksen viimeiseksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta (Harenko ym. 2016, 422). Esimerkiksi ensimmäiseksi yhteisteoksen tekijöistä kuolleen tekijän perillisten perimä tekijänoikeus on voimassa siihen saakka, kunnes viimeinen yhteisteoksen tekijöistä kuolee, sekä vielä 70 vuotta eteenpäin hänen kuolinvuodestaan.

Tekijänoikeussuojan päättyttyä teos on vapaasti kaikkien hyödynnettävissä. Tekijän taloudelliset ja moraaliset oikeudet eivät myöskään ole enää voimassa oikeuden päättyttyä. (Harenko ym. 2016, 424.) Teoksen suoja-aika on sama 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta eteenpäin teostasoon yltäneen teoksen teoslajista riippumatta. Tekijän kuoleman jälkeinen suoja-aika lasketaan tekijän

kuolinvuoden päättymisestä, eli jos teoksen tekijä kuolee esimerkiksi vuonna 2018, 70 vuoden suoja-aika alkaa vuoden 2019 alusta ja päättyy tästä 70 vuoden kuluttua. (Sorvari 2010, 35; Harenko ym. 2016, 422.)

Tekijänoikeuteen sovelletaan avio-oikeutta sekä perintöä ja testamenttia koskevia säännöksiä tekijän kuoltua. Testamentilla tekijä voi antaa tekijänoikeuden käyttämistä koskevia määräyksiä kaikkia perillisiä sitovasti. Hän voi myös valtuuttaa toisen henkilön antamaan määräyksiä puolestaan. (Tekijänoikeuslaki 3:41 §.) Avio-oikeutta, kuten perintöä ja testamenttiakin koskevia säännöksiä sovelletaan vain tekijän kuollessa, eli tekijänoikeus ei tekijän elinaikana avioeron sattuesssa avio-oikeuden nojalla siirry puolisolta toiselle (Harenko ym. 2016, 410). Puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen, kun puolisoiden omaisuus jaetaan avioeron tai toisen puolison kuoleman johdosta. Avio-oikeus ei kuitenkaan koske oikeutta, jota ei voida luovuttaa tai joka on luonteeltaan henkilökohtainen. (Avoliittolaki 13.6.1929/234 II OSA 2:35.1 ja 2:35.3 §:t.) Tekijänoikeus on henkilökohtainen oikeus, eikä siihen sen vuoksi tekijän eläessä sovelleta avioliittolain avio-oikeutta koskevia säännöksiä (Harenko ym. 2016, 410).

Tekijänoikeuden haltijan kuollessa tekijänoikeus periytyy yhtä suurin osuuksin tekijän rintaperillisille, eli hänen lapsilleen tai heidän sijaansa perimisjärjestyksessä tuleville lapsenlapsille. Jos perittävältä ei ole jäänyt rintaperillisiä, periytyy tekijänoikeus hänen äidilleen ja isälleen yhtä suurin osuuksin. Jos perittävän vanhemmista toinen tai molemmat ovat jo kuolleet, tulevat perittävän sisarukset heidän sijaansa perimisjärjestyksessä. Perittävän veljen ja siskojen sijaan perimisjärjestyksessä tulevat heidän lapsensa. Perittävän veli – ja sisarpuolet saavat yhdessä muiden sisarusten kanssa osuuden siitä, mitä heidän vanhemmalleen olisi tullut. Veli – ja sisarpuolet saavat koko perinnön, jos perittävän vanhemmat ovat kuolleet, eikä täyssisaruksia tai heidän jälkeläisiä ole. Veli – ja sisarpuolienkin sijaan perimisjärjestyksessä tulevat heidän lapsensa. (Perintökaari 5.2.1965/40 2:1–2 §:t.)

Ellei edellä mainittuja perillisiä ole lainkaan, perittävän isän ja äidin vanhemmat, eli perittävän isovanhemmat saavat koko perinnön. Isovanhempien sijaan perimisjärjestyksessä tulevat heidän lapsensa, eli perittävän tädit ja sedät. Jos perittävä oli kuollessaan naimisissa, eikä häneltä jäänyt rintaperillisiä, menee koko perintö puolisolle. Tekijänoikeuden perineen puolison kuollessa, ensiksi kuolleen puolison elossa oleva äiti, isä, veli tai sisar tai sisarusten jälkeläiset saavat puolet tekijänoikeuden perineen puolison pesästä, ellei perintökaaressa muuta säädetä. Ellei tekijänoikeuden haltijalla kuollessaan ole perillistä, perintö, eli myös tekijänoikeus menee valtiolle. Valtio-

konttori voi kuitenkin päättää, että valtion saama perintö luovutetaan kokonaan tai osittain perittävän läheiselle. (Perintökaari 2:3, 3:1 ja 5:1–2 §:t.)

3.4 Tekijänoikeuden lähioikeudet

Tekijänoikeuden lähioikeuksia voidaan kuvata tekijänoikeuden lähisukulaisiksi suojien kohteiden samankaltaisuuden vuoksi. Tekijänoikeussuojan ja lähioikeussuojan välillä on kuitenkin merkittäviä eroja. Lähioikeuksilla turvataan esimerkiksi esittävän taiteilijan työn suojaamisen lisäksi myös investointeja ja vaivannäköä, kuten tietokantasuojan tai teostason alittavien valokuvien kohdalla on. Toisin kuin tekijänoikeussuojan kohdalla, lähioikeussuojan voimaan tuleminen ei edellytä teoskynnyksen ylittymistä. Lähioikeussuojan voi siis saada, vaikka omaperäisyyden ja itsenäisyyden vaatimus ei täytyisi. Lähioikeussuoja sallii myös jäljittelyn toisin kuin tekijänoikeussuoja. Lähioikeussuojan saavaa esiintyvää taiteilijaa saa siis vapaasti jäljitellä, mutta esimerkiksi tekijänoikeussuojan alaista teosta ei saa vapaasti esittää. (Pihlajarinne 2014, 88.)

Tekijänoikeuden lähioikeuksilla suojataan muun muassa esittävän taiteilijan oikeutta määrätä yksinoikeudella tallennettujen esitystensä levittämistä yleisölle (Harenko ym. 2016, 432–433). Esittävä taiteilija voi olla muun muassa laulaja, muusikko, näyttelijä tai tanssija, joka esittää teoksen tai sen osan (Pihlajarinne 2014, 89). Kirjallisen tai taiteellisen teoksen tai kansanperinteen esitystä ei saa ilman esittävän taiteilijan suostumusta tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa tai saattaa yleisön saataviin. Jos edellä mainitun kaltainen esitys on tallennettu laitteelle, tallennetta ei saa ilman esittävän taiteilijan suostumusta siirtää laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, esittää julkisesti läsnä olevalle yleisölle, välittää yleisölle laitteiden avulla tai levittää yleisön keskuuteen. Tallenteen esittämisen kielto on voimassa 50 vuotta esitysvuodesta lähtien. (Tekijänoikeuslaki 5:45.1–3 §:t.) Tekijänoikeuden lähioikeussuojan saadakseen esityksen ei tarvitse olla itsenäinen tai omaperäinen, eikä esittävän taiteilijan tarvitse olla ammattilainen. Esitys voi perustua mihin tahansa teoslajiin, joka on esitettävissä. Esitys saa lähioikeussuojan, vaikka teos, johon esitys perustuu, ei olisikaan tekijänoikeudella suojattu. (Harenko ym. 2016, 434–435.)

Tekijänoikeuden lähioikeuksien johdosta myös äänitallenteen tuottajalla on tekijänoikeuden lähioikeus tuottamaansa äänilevyyn tai muuhun laitteeseen, jolle ääntä on tallennettu, samoin kuvatallenteen tuottajalla tuottamaansa filmiin tai muuhun laitteeseen, jolle liikkuvaa kuvaa on tallennettu. Myös valokuvaajalla on yksinoikeus määrätä valokuvastaan. Nämä tuottajien ja valokuva-

jien tekijänoikeuden lähioikeudet ovat voimassa 50 vuotta. Äänitallenteen tekijänoikeuden voimassaoloaika pitenee 70 vuodella, kun kappale julkaistaan tai saatetaan yleisön saataville alkuperäisen 50 vuoden tekijänoikeussuojan aikana. 70 vuoden suoja-aika lasketaan siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin. Kuvatallenteen suoja-aika puolestaan pitenee 50 vuodella julkaisu- tai julkistusajankohdasta eteenpäin, kun kuvatallenne julkaistaan tai julkistetaan alkuperäisen 50 vuoden tekijänoikeussuojan aikana. (Tekijänoikeuslaki 5:46, 46a ja 49a §:t.) Valokuviiin liittyvät oikeudet käsitellään tarkemmin musikaalin markkinoinnista, julkaisumateriaaleista ja oheistuotteista kertovassa luvussa 4.3.5.

Otettaessa huomioon sekä varsinaiset tekijänoikeudet että lähioikeudet, samaan kohteeseen, esimerkiksi sävellysteoksen esitykseen voi kohdistua useita tekijänoikeuksia samanaikaisesti. Sävellysteoksen esityksen osalta tekijänoikeussuoja voi kohdistua sävellysteokseen, jonka tekijöitä voivat olla säveltäjä, sanoittaja sekä sovittaja. Esittävällä taiteilijalla tai taiteilijoilla on tekijänoikeuden lähioikeus esitykseen ja tuottajalla mahdolliseen ääni- tai kuvatallenteeseen. (Harenko ym. 2016, 432; Sorvari 2010, 26.) Joillakin aloilla, esimerkiksi musiikin alalla tekijänoikeuden lähioikeuden haltija eli esiintyjä voi olla tunnetumpi kuin varsinaisen tekijänoikeuden haltija, kuten musiikin säveltäjä tai sanoittaja (Sorvari 2010, 29).

3.5 Tekijänoikeusrikkomus ja tekijänoikeusrikos sekä niistä tuomittavat rangaistukset

Tekijänoikeusrikkomuksista on säädetty tekijänoikeuslaissa ja tekijänoikeusrikoksista rikoslaissa (19.12.1889/39). Henkilö syyllistyy tekijänoikeusrikkomukseen, jos hän tahallaan tai törkeän huolimattomuuden johdosta valmistaa teoksesta kappaleen tai saattaa teoksen yleisön saataville tekijänoikeuslain säännösten vastaisesti. Rikkomuksia ovat myös tekijän moraalisten oikeuksien rikkominen, epäsovivissa ja Suomen lain mukaan rangaistavissa olosuhteissa teoksesta valmistetun kopion tuonti Suomeen tai kuljettaminen Suomen kautta toiseen maahan sekä muiden tekijänoikeuslain tekijänoikeutta suojaavien säännösten rikkominen. Tekijänoikeusrikkomukseen syyllistynvä tuomitaan sakkoon, ellei teko ole tekijänoikeusrikoksena rangaistava rikoslain mukaisesti. (Tekijänoikeuslaki 7:56a §.)

Rikoslaissa on säädetty rangaistukset tekijänoikeusrikoksista. Rangaistukseen tuomitaan henkilö, joka on ansiotarkoituksessa ja huomattavaa haittaa tai vahinkoa aiheuttaen loukannut tekijänoikeuden haltijan oikeutta. Väärinkäytetty tekijänoikeuden alainen teos voi olla kirjallinen tai taiteel-

linen teos tai esitys, kansanperinteen esitys, äänilevy tai muu ääntä sisältävä laite, filmi tai muu liikkuvaa kuvaa sisältävä laite, radio- tai televisiolähetys tai valokuva. Väärinkäytön kohde voi olla myös luettelo, taulukko, ohjelma tai muu työ, johon on yhdistelty suuri määrä tietoa tai tietokanta, jonka kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on vaatinut huomattavaa panostusta. Tekijän oikeutta näihin tekijänoikeuden alaisiin teoksiin ei saa myöskään loukata tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla. Rangaistavaa on lisäksi edellä mainituista teoksista ulkomailla valmistetun tai jäljennetyn kopion tuominen Suomeen yleisölle levitettäväksi tai Suomen kautta toiseen maahan kuljetettavaksi ansiotarkoituksessa ja huomattavaa haittaa tekijänoikeuden haltijalle aiheuttaen. (Rikoslaki 49:1 §.)

Rangaistus tekijänoikeusrikoksesta on sakko tai enintään kahden vuoden vankeus. (Rikoslaki 49:1 §). Tekijänoikeusrikokset ovat asianomistajarikoksia, mikä tarkoittaa sitä, että syyttäjä ei nosta syytettä tekijänoikeusrikoksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi. Asianomistaja on se, jonka tekijänoikeutta rikoksella on loukattu. Syyttäjä voi kuitenkin nostaa syytteen, jos erittäin tärkeä yleinen etu sitä vaatii, vaikka asianomistaja ei olisi ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi. (Rikoslaki 49:6 §.) Ilman asianomistajan ilmoitusta tekijänoikeusrikoksesta virallinen syyttäjä voi nostaa syytteen vain, kun teos on saatettu yleisön saataviin käyttäen sellaista teoksen nimeä, tekijän salanimeä tai nimimerkkiä, että teos on helposti sekoitettavissa aiemmin julkistettuun teokseen tai sen tekijään. Lisäksi syyttäjä voi nostaa syytteen, kun joku muu kuin tekijä itse laittaa tekijän nimen taideteoksen kappaleeseen tai taideteoksen jäljennökseen niin, että se voitaisiin sekoittaa alkuperäiseen teokseen tai kun joku kiertää teoksen, esimerkiksi äänilevyn, suojana olevan teknisen suojauksen. (Tekijänoikeuslaki 51, 52, 56e:2 ja 62 §:t; rikoslaki 49:3 §.)

Syyte tekijänoikeusrikoksesta käsitellään sen paikkakunnan käräjäoikeudessa, missä rikos on tehty tai siellä, missä seuraus rikoksesta ilmeni. Kun rikos on tehty useilla eri tuomiopiireihin kuuluvilla paikkakunnilla, on kunkin paikkakunnan tuomioistuin toimivaltainen käsittelemään syytteen. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689 4:1.1 §.) Tekijänoikeuslakiin perustuvat riita- ja hakemusasiat käsitellään markkinaoikeudessa (Tekijänoikeuslaki 7:61.1 §). Markkinaoikeuden päätökseen tyytymätön osapuoli voi hakea muutosta päätökseen valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan (Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa 31.1.2013/100 7:4.1 §).

3.6 Toimijat tekijänoikeuden alalla

Tekijänoikeusasioista Suomessa vastaa opetus – ja kulttuuriministeriö, jonka yhteydessä toimivat ministeriön itse asettama tekijänoikeusasioiden neuvottelukunta sekä valtioneuvoston asettama tekijänoikeusneuvosto. Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan tehtäviä ovat opetus – ja kulttuuriministeriön neuvoa antavana asiantuntijaelimenä toimiminen, kansallisen tekijänoikeuspolitiikan, -järjestelmän ja lainsäädännön kehittämisestä keskusteleminen ja tekijänoikeusasioiden kehityksen seuraaminen Euroopan Unionissa ja kansainvälisissä järjestöissä sekä kehityksen arvioiminen Suomen kannalta. Muita tehtäviä ovat eri alojen välisen yhteistyön edistäminen tekijänoikeusasioissa ja tiedonlevittäjänä toimiminen koko tekijänoikeuden alalla. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016a, viitattu 29.8.2016.)

Tekijänoikeuden alan toimijoihin lukeutuvat myös tekijänoikeusjärjestöt, jotka valvovat tekijänoikeudenhaltijoiden etuja ja myöntävät käyttöluvia. Oikeudenhaltijat ovat perustaneet tekijänoikeusjärjestöjä, koska jokaisesta teoksen käytöstä ei ole tarkoituksenmukaista sopia erikseen. Tekijänoikeusjärjestöt helpottavat myös teosten käyttäjien näkökulmasta oikeuksien hankintaa sekä korvausten maksamista niin kotimaisille kuin ulkomaisillekin oikeudenhaltijoille. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016c, viitattu 29.8.2016.)

3.6.1 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetus – ja kulttuuriministeriö vastaa Suomessa tekijänoikeusasioista. Sen tehtäviin kuuluvat esimerkiksi tekijänoikeuslain kehittäminen, oppilaitoksia ja valtionhallintoa koskevat kopiointi – ja tallennussopimukset ja tekijänoikeushallinnon tehtävät kuten lainauskorvaus, yksityisen kopioinnin hyvitys sekä tekijänoikeusjärjestöjen hyväksymispäätökset. Opetus – ja kulttuuriministeriö hoitaa myös tekijänoikeuteen liittyviä kansainvälisiä tehtäviä, kuten osallistuu kansainvälisiä sopimuksia koskeviin neuvotteluihin, pohjoismaiseen virkamiesyhteistyöhön ja EU – lainsäädännön valmisteluun tekijänoikeusasioihin liittyen. Lisäksi opetus – ja kulttuuriministeriön tehtäviin kuuluvat tekijänoikeusasiat Maailman henkisen omaisuuden järjestössä, WIPOssa sekä muissa kansainvälisissä järjestöissä. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016a, viitattu 16.7.2016.)

3.6.2 Tekijänoikeusneuvosto

Tekijänoikeusneuvoston tehtävä on avustaa opetus – ja kulttuuriministeriötä tekijänoikeutta koskevien asioiden käsittelyssä sekä antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamista koskien. Tekijänoikeusneuvoston asettaa valtioneuvosto. (Tekijänoikeuslaki 6:55 §.) Opetusministeriön esityksestä valtioneuvosto määrää tekijänoikeusneuvostoon kolmeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja korkeintaan viisitoista muuta jäsentä varajäsenineen. Opetusministeriö määrää virkamiehen tekijänoikeusneuvoston sihteeriksi. (Tekijänoikeusasetus 21.4.1995/574 18 §.) Tekijänoikeusneuvosto perustettiin vuonna 1985, jotta epätietoisuutta tekijänoikeuslain tulkinnasta saataisiin vähennettyä. Tekijänoikeuteen liittyviin riitoihin ja epäselvyyksiin ei usein liity suurta taloudellista intressiä, mikä vähentää tekijänoikeusriitojen käsittelyä tuomioistuimissa. Näin ollen oikeuskäytäntö tekijänoikeudellisia asioita koskien on jäänyt suhteellisen vähäiseksi. Tekijänoikeusneuvoston antamat lausunnot lisäävät tietoisuutta tekijänoikeudellisia asioita ja tekijänoikeuslain soveltamista koskien. (Haarmann 2014, 50.)

Tekijänoikeusneuvoston antamat lausunnot tekijänoikeuslain tulkinnasta ovat suosituksen luonteisia, eivätkä ne sido oikeudellisesti tuomioistuinta, lausunnon pyytäjää tai tämän vastapuolta. Lausuntopyynnön koskiessa muiden oikeudenalojen tulkintaa tai sopimusriitaa, tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoa. Lausuntopyynnön johdosta asia käsitellään niiden tietojen perusteella, joita osapuolet tekijänoikeusneuvostolle antavat, eikä asiassa lähtökohtaisesti hankita näyttöä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b, viitattu 1.6.2016.)

Lausuntoa tekijänoikeutta koskevassa asiassa voi pyytää kuka tahansa, eikä se edellytä henkilökohtaista intressiä asiassa. Lausuntoa pyydetään kirjallisella lausuntopyynnöllä postitse tai sähköpostitse. Lausuntopyyntö voidaan laatia vapaamuotoisesti, mutta sen on oltava riittävän tarkka, jotta kaikki oleelliset asiat tulevat tekijänoikeusneuvoston tietoon. Lausuntopyynnöstä on käytävä ilmi hakijan sekä mahdollisen vastapuolen nimet ja yhteystiedot sekä tarvittaessa liitemateriaalina on oltava kopio tai valokuva teoksesta, jota asia koskee. Jos asiassa, jota koskien lausuntoa pyydetään, on vastapuoli, tälle on varattava mahdollisuus antaa asiassa vastine. Lausunnon pyytäjän on syytä varautua pitkäänkin, jopa yli vuoden käsittelyaikaan. Lausuntopyynnön käsittelyaika vaihtelee sen mukaan, kuinka paljon lausuntopyyntöjä tekijänoikeusneuvostossa yhteensä on vireillä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b, viitattu 1.6.2016.)

3.6.3 Tekijänoikeusjärjestöt

Tekijänoikeusjärjestöt, jotka opetus – ja kulttuuriministeriö on hyväksynyt, voivat edustaa oman alansa tekijöitä, taiteilijoita ja yrityksiä, kerätä niille kuuluvia tekijänoikeuskorvauksia ja hoitaa sopimuslissenssijärjestöinä käyttö lupa-asioita. Suomessa toimivia tekijänoikeusjärjestöjä ovat Gramex ry, joka on esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys, Teosto ry, joka on säveltäjiin tekijänoikeustoimisto sekä Kopiosto ry, joka on tekijöiden, esittäjien ja kustantajien yhteisjärjestö. Muita tekijänoikeusjärjestöjä ovat esimerkiksi Kuvasto ry, joka on visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys, Sanasto ry, joka on valtakunnallinen kirjailijoiden ja kääntäjien tekijänoikeuksia hallinnoiva aatteellinen yhdistys sekä Tuotos ry, joka on AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016c, viitattu 29.6.2016.)

Gramex edistää ja valvoo jäsentensä oikeuksia, kerää korvaukset äänitemusiikin julkisesta esittämisestä ja tilittää korvaukset niihin oikeutetuille. Teosto myöntää sävellysteosten käyttö lupia ja valvoo säveltäjien, sanoittajien, sovittajien ja musiikin kustantajien oikeuksia, kun musiikkia esitetään julkisesti tai tallennetaan äänitteille. Kopiosto myöntää luvat esimerkiksi valokopiointiin, tv – ja radio-ohjelmien tallentamiseen ja käyttöön oppilaitoksissa sekä tv – kanavien jakeluun kaapeli – ja yhteisantenniverkoissa ja valvoo niiden käyttöä. Kuvasto edistää ja valvoo kuvataiteilijoiden oikeuksia kuvataiteen teosten käyttöön liittyen. Sanasto edistää, valvoo ja hallinnoi kirjoittajien tekijänoikeuksia Suomessa ja ulkomailla. Tuotos ry edistää ja valvoo audiovisuaalisten tuotantojen tuottajien oikeuksia. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016c, viitattu 29.6.2016.)

4 MUSIKAALI JA SEN TEKIJÄNOIKEUDET

Musikaali koostuu useista eri alojen ammattilaisten luomista osista, jotka kaikki tukevat toisiaan. Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaalin tuotantosuunnitelmassa on kerrottu projektin eri osa-alueista vastaavat tahot, jotka omalla panoksellaan osallistuvat musikaalin luontiin. Musikaalikokonaisuuden eri osia ovat sävellys, sanoitus, sovitus, käsikirjoitus, koreografia, animaatio-tuotanto, lavastus, puvustus, maskeeraus, kampauss, esityksen monikamerataltiointi sekä markkinoinnin, julkaisumateriaalien ja oheistuotteiden suunnittelu ja toteutus. Musikaalin toteutukseen osallistuvat lisäksi ohjaaja, orkesterin johtaja, orkesterin jäsenet ja esiintyjät eli näyttelijät ja tanssijat. (Kemppainen & Ålander 2016.)

Musikaali on näyttämöllä esitettävä taiteellinen näyttämöteos, samoin kuin näytelmä, ooppera tai balettikin. Musikaalin eri osien tekijät, kuten lavastajat, kuvaajat tai puvustajat voivat saada tekijänoikeussuojan omalle luovalle panokselleen, mutta tämä on arvioitava tapauskohtaisesti. Esimerkiksi musikaalin ohjaaja saa tekijänoikeuden tekijänä ja esiintyvät taiteilijat sekä kuvataallenteen tuottaja saavat tekijänoikeuden lähioikeuksia. (Sorvari 2010, 27.)

4.1 Oppilaitosmusikaali

Kun oppilas luo teoksen opetuksen yhteydessä, tekijänoikeus opiskelijan luomaan teokseen on opiskelijalla itsellään. Oppilaan luoman teoksen tekijänoikeus ei ole koululla tai opettajalla riippumatta siitä, onko teos syntynyt oppitunnilla vai kotona. Myöskään oppilaan iällä tai täysivaltaisuu-della ei ole merkitystä, ala-aste-ikäisen lapsen piirustus saa suojan samoin kuin vaikkapa ammat-tikorkeakoulua käyvän opiskelijan opinnäytetyö. Tekijänoikeussuojan saamisen edellytys on teos-kynnyksen ylittyminen. Jos oppilaat ovat luoneet teoksen yhdessä, kyseessä on yhteisteos, kuten oppilaitosmusikaalikin on. Tekijänoikeus on tällöin kaikilla teoksen tekoon osallistuneilla oppilailla yhteisesti. (Sorvari 2010, 150–151.) Yhteisteoksesta on kerrottu tarkemmin kappaleessa 4.2.

4.2 Yhteisteos ja yhteenliitetty teos

Kun teos on luotu useamman henkilön yhteistyönä, eivätkä heidän osuutensa teoksesta muodosta itsenäisiä teoksia, teosta kutsutaan yhteisteokseksi. Tällöin tekijänoikeus on kaikilla tekijöillä

yhteisesti ja jokaisella on oikeus esittää vaatimuksia oikeudenloukkauksen johdosta. (Tekijänoikeuslaki 1:6 §.) Yhteisteoksen hyödyntämiseen ja käyttöön tarvitaan jokaisen teoksen tekoon osallistuneen suostumus, eli yksikin tekijä voi kieltää muita hyödyntämästä teosta. Tästä syystä tekijöiden keskinäisistä oikeuksista olisi hyvä sopia kirjallisesti ennen yhteisteoksen luontia. (Harenko ym. 2016, 85.) Kappaleessa 4.3.2 käsiteltävästä tekijänoikeusneuvoston lausunnosta 2003:15 käy ilmi, ettei sovittaja välttämättä saa sovitukselleen tekijänoikeudellista suojaa yhteisteoksessa (Tekijänoikeusneuvosto 2003:15, 1,9 ja 13).

Yhteisteoksesta on erotettu yhteenliitetty teos, joka on useamman tekijän työn tulos, mutta jossa eri tekijöiden töiden tulokset muodostavat itsenäiset teokset. Yhteenliitettyjä teoksia voivat olla esimerkiksi kuvitettu kirja, jossa kirjailija ei ole osallistunut kuvitukseen, eikä kuvittaja kirjoitukseen tai laulu, jossa sanoittaja ja säveltäjä ovat itsenäisesti luoneet oman osuutensa. (Harenko ym. 2016, 85.) Tekijät, jotka ovat osallistuneet yhteenliitetyn teoksen tekoon, voivat kukin määrätä omista tekijänoikeuksistaan (Pihlajarinne 2014, 40).

4.3 Musikaalin eri osien tekijänoikeudet

Kuten jo aiemmin mainittiin, musikaali koostuu useiden eri alojen ammattilaisten luomista osista, jotka tukevat toisiaan ja kokonaisuutena muodostavat musikaalin. Jäljempänä on jaoteltu musikaali eri osiin, ja perehdytty näiden osien tekijänoikeuksiin. Tekijänoikeuden alaisten musikaalien käyttöluvien hankinta poikkeaa esimerkiksi yksittäisen kappaleen käyttöluvan hankinnasta. Tästä sekä muun tekijänoikeuden alaisen materiaalin käytöstä oppilaitosmusikaalissa kerrotaan tarkemmin luvussa 4.4.

4.3.1 Sävellys ja sanoitus

Sävellys ja sanoitus muodostavat sävellysteoksen, joka on tekijänoikeuden alainen (Tekijänoikeuslaki 1:1.1 §). Sävellysteokselle ominaista on, että se ilmenee äänenä ja on merkitty joko nuotteilla tai improvisoitu hetkessä (Operight 2016, viitattu 8.9.2016). Sävellysteokset ovat tekijänoikeussuojan alaisia niin nuotteina kuin esitettyinäkin. Kuten jo aiemmin tekijänoikeuden lähioikeuksista kertovassa luvussa 3.4 on todettu, esimerkiksi sävellysteoksen esitystä voi koskea yhtä aikaa useampi tekijänoikeus ja tekijänoikeuden lähioikeus. (Sorvari 2010, 26.)

4.3.2 Sovitus

Sovitus on musiikkiteos ja teoksena se on tekijänoikeussuojan alainen (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016d, viitattu 16.7.2016). Sovittaja on henkilö, joka muuttaa tai muuntelee olemassa olevaa sävellystä tai sen sovituksista antaen syntyvälle sovitukselle luovan panoksensa ja tehden siitä oman tyyლისensä ja tunnistettavan. Jotta sovituksen teoskynnys ylittyy, täytyy teoksen muuntelun olla luovaa. Jos sovittajan luova panos on erittäin suuri teosta luotaessa, hänet voidaan merkitä yhdeksi teoksen säveltäjistä. (Elvis ry 2013, viitattu 27.7.2016.)

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2003:15 on ollut kysymys sävellysteoksen sovittajien tekijänoikeuksista ja kustannussopimuksen allekirjoittamisesta. Sovittajina erään yhtyeen albumiin sisältyvillä yhteisteoksilla toimineet henkilöt ovat pyytäneet lausuntoa musiikkikustannussopimuksen teosta sävellysteoksia koskien heitä kuulematta tai informoimatta. Heidän mukaansa kustannussopimus loukkaa heidän tekijänoikeuksiansa sovituksiinsa ja myös heidän lupansa olisi tarvittu sopimuksen tekoon. Tekijänoikeusneuvoston mukaan sävellys katsotaan yhteisteoksena luoduksi, kun se syntyy niin kiinteässä yhteistyössä, ettei sen luomiseen osallistuneiden henkilöiden panoksia voida erottaa toisistaan. Tällaisen sävellysteoksen tekijät ovat kaikki teoksen säveltäjiä eli tekijöitä, kunhan heidän luova panoksensa ylittää teoskynnyksen. Lisäksi neuvosto on todennut, että sävellysteoksen sovittaminen on mahdollista vain olemassa olevasta sävellyksestä ja sävellysteoksen sovitus on siis alkuperäisteoksen muunnos, eikä sovittaja näin ollen ole alkuperäisen sävellysteoksen tekijä. Tällöin sovittajan lupaa ei myöskään tarvita kustannussopimuksen tekemiseen alkuperäistä sävellysteosta koskien. Sovitus voi saada tekijänoikeudellista suojaa ylittäessään teostasoon ja tällöin sovittajalla on oikeus määrätä kustannussopimuksesta sovituksen osalta. (Tekijänoikeusneuvosto 2003:15, 1,9 ja 13.)

Sävellyksen sovittaminen edellyttää, että sovittaja pyytää säveltäjältä luvan. Samoin musiikin tekstin kääntäminen edellyttää lupaa alkuperäiseltä tekstin kirjoittajalta. Kotimaisen teoksen luvat myöntää tekijä, hänen perikuntansa tai kustantajansa. Ulkomaisen teoksen sovitusluvan myöntää tavallisesti kustantaja, jolla on kustannusoikeudet Suomea varten. Jos edellä mainittua kustantajaa ei ole, luvan myöntää alkuperäinen kustantaja tai teoksen tekijä. Teoston ohjelmistotoimikunta päättää tekijänoikeudesta vapaiden teosten sovitusluvista. Teoston ohjelmistotoimikunta on Teoston hallituksen asettama toimikunta. (Teosto 2016a, viitattu 27.7.2016.)

4.3.3 Käsikirjoitus ja koreografia

Musikaalin käsikirjoitus saa tekijänoikeussuojan kirjallisena teoksena. Käsikirjoituksen tekijänoikeus on voimassa normaalin tekijänoikeussuoja-ajan. (Tekijänoikeuslaki 1:1.1 ja 4:43.1 §:t.) Kirjallisen teoksen, eli myös käsikirjoituksen, omaperäisyyden vaatimus täyttyy suhteellisen helposti. Lyhyet, ainoastaan tosiseikkoja sisältävät uutiset, tavanomaiset ilmoitukset, aikataulut ja tavara-luettelot jäävät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle, eli niiden ei katsota olevan kirjallisia teoksia. (Haarmann 2014, 58.) Esimerkiksi tekijänoikeusneuvoston vuonna 2010 antaman lausunnon (2010:5) mukaan verkkokaupan kameratuotteiden tuoteselosteet eivät olleet tekijänoikeuslain mukaisia itsenäisiä ja omaperäisiä teoksia, eivätkä näin ollen yltäneet teostasoon (Tekijänoikeusneuvosto 2010:5, 1). Tekijänoikeusneuvoston vuonna 2006 antamassa lausunnossa (2006:14) on päädytty samaan lopputulokseen teknistä laitetta koskevan lehtiartikkelin osalta. Tekijänoikeusneuvosto on katsonut, että kuka tahansa asiantuntija, joka laatisi arvostelun samasta teknisestä laitteesta, päätyisi hyvin samankaltaiseen lopputulokseen. Lehtiartikkelin sisältö koostuu pääosin laitteen ominaisuuksien esittelystä, eikä sitä sen vuoksi voida pitää niin itsenäisenä ja omaperäisenä, että teoskynnys ylittyisi. (Tekijänoikeusneuvosto 2006:14, 1 ja 3.)

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2013:13 on ollut kyse elämäkertateokseen sisältyneiden tarinoiden ja tietojen sisällyttämisestä näyttämöteoksen käsikirjoitukseen. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa julkisuuden henkilön elämäkertatietojen tekijänoikeudellista asemaa koskien. Samasta henkilöstä oli ensin kirjoitettu tosiasioiden pohjautuva elämäkerta ja myöhemmin eri tekijät olivat kirjoittaneet elämäkerrallisen musikaalikäsikirjoituksen. Musikaalikäsikirjoituksen kirjoittamiseen osallistuneen hakijan mukaan molemmat perustuivat samoihin tietoihin ja kronologiseen järjestykseen, joten tältä osin yhtäläisyyksiltä ei ole voinut välttyä. Vastineessa on todettu, että alkuperäisen elämäkerran kirjoittajat eivät ole vain siirtäneet elämäkertaan yleisesti saatavilla olevaa tietoa, vaan he ovat haastatelleet useita henkilöitä ja saaneet näin uusia ennen julkaisemattomia tarinoita. Vastineen antajan mukaan musikaalikäsikirjoituksessa olisi kyse elämäkerran tarinoiden muuttamisesta toiseen taidelajiin, mikä olisi vaatinut elämäkerran tekijöiden luvan. Tekijänoikeusneuvosto on kuitenkin todennut, että musikaalikäsikirjoitus ei loukkaa elämäkerran kirjoittajien tekijänoikeutta, sillä siihen ei ole sisällytetty mitään sellaista, johon elämäkerran tekijöillä olisi tekijänoikeus. Musikaalikäsikirjoitus on siis itsenäinen teos. (Tekijänoikeusneuvosto 2013:13, 1–3 ja 8.) Teosten ideat ja aiheet eivät ole tekijänoikeussuojan alaisia ja kuten edellä olevasta tekijänoikeusneuvoston lausunnosta käy ilmi, esimerkiksi näyttämöteoksen käsikirjoituksen voi kirjoittaa aiheesta, josta on aiemmin tehty vaikkapa kirjallinen teos.

Koreografian voi ajatella myös olevan eräänlainen käsikirjoitus, joka suunnitellaan ohjaamaan tanssijoiden esitystä. Koreografia voi olla tekijänoikeuden alainen teos ylittäessään teoskynnyksen (Gramex 2016a, viitattu 25.9.2016). Koreografi luo musikaalin liikekielen sekä ohjaa ja harjoittaa tanssijoita (Autio 2000, 27).

4.3.4 Animaatiotuotanto, lavastus ja esityksen monikamerataltiointi

Animaatiotuotanto voidaan lukea audiovisuaaliseksi elokuvateokseksi tai multimediateokseksi. Kaikki liikkuvaa kuvaa sisältävät teokset, kuten elokuvat, tv-ohjelmat, musiikkivideot, mainokset ja verkkovideot katsotaan elokuvateoksiksi, kunhan ne ylittävät teoskynnyksen. Teoksia, jotka muodostuvat liikkuvista kuvista tai liikkuvista kuvista ja äänestä, sekä muita elokuvaamiseen rinnastettavalla tavalla ilmaistuja teoksia pidetään elokuvateoksina. Myös kuva- tai kuva- ja äänisarja, jolla saadaan aikaan vaikutelma liikkuvasta kuvasta, voidaan määritellä elokuvaksi. Kuvasarja voidaan muodostaa esimerkiksi peräkkäin kuvattavilla yksittäisillä piirroskuvilla. (Kopiraitti 2016, viitattu 6.10.2016.) Jos animaatiotuotanto luetaan multimediateokseksi, se voi saada tekijänoikeussuojaa taiteellisena, kirjallisena tai yhteenliitettynä teoksena taikka elokuva- tai kokoomateoksena. Multimediatuote, joka ei yllä teostasoon, voi saada tekijänoikeuden lähioikeussuojan tietokantana. Multimediateoksen erilaisuuden vuoksi niiden teostyyppi ratkaistaan tapauskohtaisesti. (Tchernych 2009, 26.)

Lavastuksen musikaaliin tekee lavastaja, joka suunnittelee ja toteuttaa musikaalin puitteet yhdessä ohjaajan kanssa sovittujen näkemysten pohjalta (Autio 2000, 17–19). Lavastajan täytyy kunnioittaa lavastusta toteuttaessaan tekijänoikeuden alaisia teoksia, kuten seuraavasta tekijänoikeusneuvoston lausunnostakin käy ilmi. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2012:3 on ollut kyse taideteosta muistuttaneen lavasteen käytöstä teatteriesityksessä sekä taideteoksen kuvan käytämisestä teatteriesityksen markkinoinnissa. Kyseinen kiistanalainen lavaste on muistuttanut Sibelius – monumenttia. Lausunnon pyytäjä on kysynyt tekijänoikeusneuvostolta, edellyttääkö julkiselle paikalle sijoitetun taideteoksen kolmiulotteinen valmistaminen ja yleisön saataviin saataminen teatteriesityksen lavasteena taideteoksen tekijänoikeudenhaltijan luvan ja loukkaako tällainen käyttö tekijän taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Tekijänoikeusneuvosto on todennut, että lavasteeseen on otettu vaikutteita Sibelius – monumentista ja sen ideaa ja kokonaisvaikutelmaa on jäljitelty, mutta lavaste ei ole kopio Sibelius – monumentista, eikä lavasteen tekijä ole valmistanut kappaletta tai muunnelmaa Sibelius – monumentista. Lavaste on tekijänoikeusneu-

voston mukaan ollut tarpeeksi itsenäinen ja omaperäinen ollakseen vapaa muunnelma, eikä Sibelius – monumentin tekijänoikeudenhaltijan lupaa ole tarvinnut kysyä tai korvausta käytöstä maksaa. (Tekijänoikeusneuvosto 2012:3, 1, 2 ja 7-8.) Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2012:3 toisena aiheena ollutta taideteoksen kuvan käyttöä markkinointimateriaalissa käsitellään kappaleessa 4.3.5.

Musikaalin esityksen monikamerataltioinnin, eli ääni- ja kuvatallenteen tuottajalla on tekijänoikeuden lähioikeus tallenteeseensa. Ääni- ja kuvatallenteen tuottajan oikeuksista on kerrottu tarkemmin luvussa 3.4.

4.3.5 Markkinointi, julkaisumateriaalit ja oheistuotteet

Markkinointia, julkaisumateriaalia ja oheistuotteita varten mahdollisesti otettavien valokuvien tekijänoikeuden lähioikeus on valokuvaajalla. Valokuvaaja määrää yksinoikeudella valokuvastaan muuttamattomana tai muutettuna, kappaleiden valmistamisesta valokuvastaan sekä sen saattamisesta yleisön saataviin. Yksinoikeus on voimassa kunnes 50 vuotta on kulunut valokuvan valmistusvuodesta. (Tekijänoikeuslaki 5:49a §.)

50 vuoden lähioikeussuoja koskee niin sanottuja tavallisia valokuvia, jotka eivät ylitä teoskynnystä, eikä niiltä odoteta myöskään omaperäisyyttä. Valokuva voi saada tekijänoikeussuojaa myös valokuvateoksena. Valokuva luokitellaan teokseksi, kun se on itsenäinen ja omaperäinen ja tällöin se kuuluu varsinaisen tekijänoikeuden piiriin tekijänoikeuden lähioikeussuojan sijaan. (Sorvari 2010, 27.) Valokuvateoksena valokuvan tekijänoikeus on voimassa tekijänoikeuden alaisten teosten normaalin suoja-ajan (Tekijänoikeuslaki 1:1.1 ja 4:43.1 §:t).

Valokuvan teokseksi luokittelu edellyttää, että tekijä on valokuvaa toteuttaessaan päätenyt sellaisiin vapaisiin luoviin ratkaisuihin, jotka ilmentävät tekijänsä yksilöllisyyttä ja ovat hänen luovan henkisen työnsä tulos. Tekijänoikeusneuvoston lausuntojen mukaisesti valokuvan teoskynnys on usein ollut korkea. (Pihlajarinne 2014, 94.) Esimerkiksi tekijänoikeusneuvoston vuonna 2003 antamassa lausunnossa (2003:6) on todettu, että valokuvaajan ottama kuva Paavo Nurmesta ei ole ylittänyt teoskynnystä. Valokuvaaja on pyytänyt lausuntoa vuoden 1952 olympialaisissa otta-
maansa kuvaa koskien, estääkseen kuvan käytön mielestään loukkaavassa yhteydessä. Kuvaaja kertoo olevansa tiettävästi ainut valokuvaaja, joka on saanut otettua kuvan Paavo Nurmesta sy-

tyttämässä olympiatulta, eli kuva on historiallisesti merkittävä ja ainut laatuaan. Hän on vedonnut myös kuvan omaperäisyyteen ja itsenäisyyteen, mikä olisi hänen mielestään otettava huomioon teoskynnyksen ylittymistä arvioitaessa. Tekijänoikeusneuvosto on kuitenkin todennut, että valokuva ei ole itsenäinen eikä omaperäinen vain sen vuoksi, että se on ainut valokuva historiallisesta hetkestä. Tekijänoikeusneuvoston mukaan, jos muut kuvaajat olisivat ottaneet kuvia samasta hetkestä, ne olisivat olleet hyvin samankaltaisia kyseisen kuvan kanssa vallitsevista olosuhteista, kuten valotuksesta ja taustasta johtuen, joihin kuvaaja ei voinut millään tavalla itse vaikuttaa. (Tekijänoikeusneuvosto 2003:6, 1–2 ja 4–5.)

Päinvastaiseen ratkaisuun tekijänoikeusneuvosto on päätenyt lausunnossaan 2013:3. Hakija on pyytänyt lausuntoa teoskynnyksen ylittymisestä, koskien vuonna 1961 otettua valokuvaa tunnetuista henkilöistä lukemassa Neuvostoliiton noottia Havaijilla. Kyseessä on siis samankaltainen historiallisesta hetkestä otettu valokuva kuin edellä mainittu kuva Paavo Nurmesta, ja tämän on myös lausunnonpyytäjä maininnut lausuntopyynnössään. Tässä tapauksessa tekijänoikeusneuvosto on kuitenkin katsonut valokuvan olevan valokuvateos ja saavan siitä syystä pidemmän tekijänoikeussuojan. Tekijänoikeusneuvosto on kuitenkin todennut teoskynnyksen ylittymisen tässä tapauksessa olevan rajatapaus. Teoskynnyksen ylittymistä on perusteltu valokuvan ilmentämällä dramaattisella tunnelmalla, jonka valokuvaaja on saanut aikaiseksi luovilla valinnoillaan muun muassa valojen käytössä, ajoituksessa, syväterävyydessä sekä kuvan sommittelussa ja rajaamisessa. (Tekijänoikeusneuvosto 2013:3, 1–2 ja 10.)

Kappaleessa 4.3.4 on esitelty tekijänoikeusneuvoston lausuntoa 2012:3, jossa on ollut kyse Sibelius – monumenttia muistuttaneen lavasteen käytöstä teatteriesityksessä sekä taideteoksen kuvan käyttämisestä teatteriesityksen markkinointimateriaalissa. Lausunnossa on todettu, että tekijänoikeuslain 25a §: 3 momentissa on säädetty taideteoksen kuvaamisen olevan sallittua, jos teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen. Kuvaa ei kuitenkaan saa käyttää ansiotarkoituksessa, jos taideteos on kuvan pääaihe. Teatteriesityksen markkinointimateriaalia on käytetty ansiotarkoituksessa, koska sillä on markkinoitu kyseistä teatteriesitystä, johon yleisö maksaa pääsylipun. Valokuvaa kokonaisuutena tarkasteltuaan tekijänoikeusneuvosto on todennut, ettei Sibelius – monumentti ole kuvassa pääaiheena, vaan se on kuvassa taustalla. Näin ollen monumentin kuvaa on saanut käyttää markkinointimateriaalissa ilman tekijänoikeudenhaltijan lupaa. (Tekijänoikeusneuvosto 2012:3, 1 ja 11–12.)

Oikeuksien ja lupien valokuviiin sekä kuvattaviin kohteisiin, kuten henkilöihin ja taideteoksiin täytyy olla kunnossa käytettäessä tekijänoikeudenalaisia valokuvia markkinoinnissa, julkaisumateriaalissa tai oheistuotteissa sekä otettaessa kuvia niitä varten (Tchernych 2009, 19).

4.3.6 Puvustus, maskeeraus ja kampaus

Puvustuskokonaisuus on tekijänoikeuden alainen, toisin kuin yksittäiset puvut yleensä. Puvustuskokonaisuutta ei siis saa toistaa ilman lupaa. (Lehtonen, T. 2016, viitattu 26.7.2016.) Pukusuunnittelija etsii, valitsee tai keksii ja valmistaa asut musikaalin roolihahmoille. Esiintymispuvun on tarkoitus tukea esiintyjän työtä ja olla toimiva ja tarkoituksenmukainen roolisuurituksen kannalta. (Autio 2000, 20–22.)

Maskeerauksen ja kampausten tekijänoikeuksista ei ole löydettävissä kirjoitettua tietoa. Tekijänoikeusneuvostoon kuuluva henkilö kertoi kokemuksensa perusteella, että maskeerauksen ja kampausten teoskynnyksen ylittymisen arviointi on uutta koko maailmassa ja vain tietynlainen maskeeraus tai kampaus voi saada suojaa, mutta käytäntö vaihtelee maittain. Maskeerauksen tai kampausten teokseksi arvottamisessa on käytännön ongelmana se, että ne eivät ole pysyviä ja tämän vuoksi esimerkiksi maskeerauksen kopioinnin valvominen on erittäin vaikeaa, kun maskeerauksia ei voi verrata toisiinsa. Myös maskeerauksen tai kampausten kokonaisuuden itsenäisyyden ja omaperäisyyden arvioiminen on käytännössä hankalaa, koska ei voida olla varmoja, onko joku toinen maskeeraaja tai kampaaja aiemmin jo jossain muualla tehnyt arvioitavan kaltaisen maskeerauksen tai kampausten. Teoriassa maskeeraus tai kampaus voi saada tekijänoikeussuojaa, mutta käytännössä maskeeraus voi saada tekijänoikeussuojaa vain esimerkiksi maskeerauksen osana iholla olevan kuvan osalta ja kampaus, jos hiukset kammataan niin, että ne muistuttavat jotain, kuten esinettä. Edellä mainittu mahdollinen tekijänoikeussuoja on kuitenkin erittäin epätodennäköinen. (Virtanen, haastattelu 27.9.2016.)

4.4 Tekijänoikeuden alaisen materiaalin käyttö oppilaitosmusikaaleissa

Kun oppilaitosmusikaaleissa tai musikaaleissa yleensä halutaan hyödyntää jotain tekijänoikeudenalaista teosta tai teoksen osaa tai kun oppilaat haluavat esittää valmiin, tekijänoikeudenalaisen musikaalin, tarvitaan hyödyntämiseen lupa. Teoksen tai lähioikeuden suojan kohteen käyttämiseen tarvitaan lupa alkuperäiseltä oikeudenhaltijalta, henkilöltä, jolle tekijänoikeus on siirtynyt

tai siirretty taikka tekijänoikeusjärjestöltä, jolle oikeudenhaltija on antanut valtuuden myöntää käyttöluvia (Gramex 2016a, viitattu 10.9.2016). Tärkeimmät tekijänoikeusjärjestöt musikaaliin ja sen osiin liittyvien käyttöluvien kannalta ovat Teosto ry ja Gramex ry. Teosto myöntää luvat musiikin julkiseen esittämiseen joko elävänä musiikkina tai äänitteiltä ja Gramex äänitteiden käyttöön, tallentamiseen ja julkiseen esittämiseen sekä musiikkivideoiden käyttöön. Tekijänoikeusjärjestöt keräävät myös käyttöluvista perittävät maksut ja tilittävät ne tekijänoikeuden haltijalle. (Teosto 2016b, viitattu 11.9.2016; Gramex 2016b, viitattu 11.9.2016.)

Tekijänoikeuden alaista materiaalia voidaan käyttää myös tekemällä teoksesta käännös tai muunnelma taikka muuttamalla se toiseen taidelajiin. Edellä mainitun kaltaisia teoksia kutsutaan jälkiperäisteoksiksi ja niistä sekä sitaateista kerrotaan tarkemmin jäljempänä.

4.4.1 Näyttämöteosten musiikinkäyttöluvat

Tekijänoikeuden alaisen musiikin julkiseen esittämiseen tarvitaan aina lupa musiikin tekijöiltä ja kustantajilta. Musiikin julkiseksi esittämiseksi katsotaan musiikin soittaminen muun muassa diskoissa, keikoilla, konserteissa ja pikkujouluissa, jolloin lupa tarvitaan riippumatta siitä, kuka tilaisuuden järjestää. Läheisen perhe- ja ystäväpiiriin tilaisuuksissa, esimerkiksi häissä, syntymäpäivillä tai valmistujaisjuhlissa musiikin esittäminen ei ole julkista esittämistä, joten lupaa ei tarvita, eikä musiikin käytöstä tarvitse maksaa korvauksia. (Teosto 2016c, viitattu 30.7.2016.)

Kaupunginteatterit, kaupalliset ammattiteatterit, harrastajateatterit ja myös teatterialan oppilaitokset tarvitsevat aina luvan koti- tai ulkomaisen musiikin esittämiseen esimerkiksi näytelmissä, musikaaleissa, revyyissä. Myös muut yritykset, yhteisöt ja yksityiset tarvitsevat luvan käyttääkseen musiikkia draamallisissa näyttämöesityksissä, eli esimerkiksi musikaaleissa, näytelmissä tai balettiesityksissä. (Teosto 2016d, viitattu 30.7.2016.) Näyttämöteosta varten sävelletyn sekä näyttämötoteutuksessa esitetyn musiikin oikeuksia kutsutaan suuriksi oikeuksiksi. Sävellysteoksia, jotka on alun perin sävelletty joltain muuta tarkoitusta varten, mutta joita käytetään näyttämöteoksessa, kutsutaan liitemusiikiksi. (Näytelmäkulma 2016, viitattu 30.7.2016.) Muun muassa musikaalit, oopperat, operetit ja baletit ovat alkuperäisiä suurten oikeuksien teoksia, joiden musiikin käyttöluvat on kysyttävä musiikin kustantajilta. Myös liitemusiikista, eli niin sanotuista pienten oikeuksien teoksista koottujen näyttämöteosten musiikinkäyttöluvat on kysyttävä kustantajalta, kun musiikin käyttöön liittyvä tietty kriteeristö täyttyy. (Teosto 2016d, viitattu 31.7.2016.)

Näyttämöteosten musiikinkäyttöluvat on haettava ja saatava etukäteen jo tuotannon suunnittelu- vaiheessa. Musiikin käyttöä koskevat kriteerit näyttämöteoksissa ovat pohjoismaisella tasolla sovitut, ja niiden täytyessä pienten oikeuksien teoksista eli liitemusiikista kootun näyttämöteoksen musiikin käyttöön kysytään lupa kustantajalta suurten oikeuksien teosten ohella. Musiikin käyttöä koskevat kriteerit näyttämöteoksissa ovat seuraavat:

- Näyttämöteoksessa on oltava selkeä juoni, ja
- Laulujen esittäjinä ovat pääsääntöisesti näyttämöllä olevat roolihenkilöt

Lisäksi yhden seuraavista kriteereistä on toteuduttava:

- Näyttämöteos perustuu musiikkibrändiin, tai
- Musiikin kesto ylittää 30 minuuttia, tai
- Musiikin kesto ylittää 30 % koko näyttämöteoksen kestosta, tai
- Musikaali sisältää vähintään kahdeksan laulua tai sävellysteosta. (Teosto 2016e, viitattu 31.7.2016.)

Musiikin tekijän tai kustantajan täytyy itse sopia näyttämöesityksensä eli suurten oikeuksien teok- sensa esitysoikeuksista ja – korvauksista, kun teosta esitetään näyttämöesityksenä, koska esi- merkiksi Teosto ei hoida näyttämöteosten esitysoikeuksia. Kun taas näyttämömusiikista esitetään osia esimerkiksi radiossa tai konserteissa, kuuluvat esitykset Teoston myöntämien oikeuksien piiriin ja Teosto kerää ja tilittää esityskorvaukset musiikintekijälle. (Teosto 2016f, viitattu 14.7.2016.) Näyttämöteosten yhteydessä suojattua liitemusiikkia esitettäessä täytyy lupa esittä- miseen saada musiikin tekijänoikeudenhaltijalta, musiikkikustantajalta tai Teostolta (Näytelmä- kulma 2016, viitattu 30.7.2016).

4.4.2 Jälkiperaisteokset

Alkuperäisten, tekijänoikeussuojan alaisten teosten perusteella tehtyjä käännöksiä ja muunnelmia kutsutaan jälkiperaisteoksiksi (Haarmann 2014, 64). Henkilöllä, joka on kääntänyt teoksen, muunnellut sitä tai muuttanut sen toiseen kirjallisuus – tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muodossa. Hänellä ei kuitenkaan ole oikeutta määrätä teoksestaan tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen. Jos teosta on vapaasti muutettu ja saatu aikaan uusi ja itse-

näinen teos, tekijänoikeus tähän teokseen ei riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen. (Tekijänoikeuslaki 1:4 §.) Käännöksen tekemiseen, muunteluun ja muuttamiseen tarvitaan alkuperäisteoksen tekijän suostumus. Jotta käännös, esimerkiksi englannin kielestä suomen kielelle, olisi edellä mainitun kaltainen tekijänoikeussuojan saava käännös, täytyy kääntämisen olla omaperäistä. Esimerkiksi kaunokirjallisen teoksen kääntäminen vaatii luovaa panosta kääntäjältä ja näin ollen käännös saa tekijänoikeussuojan, kun taas vaikkapa yksinkertaisen käyttöohjeen mekaaninen kääntäminen ei tuota suojaa. (Harenko ym. 2016, 76.)

Teoksen muuntelu voi tapahtua lisäämällä tai poistamalla osia teoksesta tai tekemällä tyyllisiä muutoksia teokseen, esimerkiksi sovittamalla orkesteriteos pianolle. Teoksen muuttamista toiseen taidelajiin on esimerkiksi kirjallisen teoksen filmatisointi. Vaikka esimerkiksi elokuvakäsikirjoitus voi poiketa huomattavasti alkuperäisestä kirjallisesta teoksesta, kyseessä on toiseen taidelajiin muutettu teos, kun sisäinen muoto säilyy tunnistettavana. Käännöksen, muunnelman sekä taidelajista toiseen muutetun teoksen käyttäjän on saatava lupa muunnelman käyttöön sekä muunnelman tekijältä että alkuperäisen tekijänoikeuden haltijalta. Jälkiperäisteosten tekijöiden eli kääntäjän, muuntelijan tai taidelajista toiseen muuttajan tekijänoikeussuoja on voimassa normaalin tekijänoikeussuoja-ajan. (Harenko ym. 2016, 76–78.)

4.4.3 Sitaatit

Aiemmin julkistetusta, tekijänoikeuden alaisesta teoksesta voidaan hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia eli sitaatteja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa (Tekijänoikeuslaki 2:22 §). Siteeraamista voidaan käyttää apuna henkisessä luomistyössä esimerkiksi jonkin seikan perustelemiseksi, todistamiseksi tai lisäselvityksen saamiseksi. Siteeraamisella tulee olla jokin hyväksyttävä tarkoitus, esimerkiksi edellä mainittu jonkin asian todistaminen. Kirjallisten teosten lisäksi sitaatteja voidaan käyttää myös sävellys- ja elokuvateoksissa. (Haarmann 2014, 106.)

Sitaatti voi olla suora lainaus tai lainattavaa aineistoa voidaan referoida tekijänoikeudellisesti merkityksettömin muutoksin. Siteeraus oikeus koskee kaikkia teoslajeja, mutta sen käyttäminen edellyttää kolmen perusedellytyksen käyttämistä; Siteeraus oikeus koskee vain julkistettuja teoksia, siteeraamisen tulee olla hyvän tavan mukaista ja sitaatteja tulee käyttää vain tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. (Harenko ym. 2016, 199–204.)

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSI JA OPPAAN KOKOAMINEN

Idea oppaasta oppilaitosmusikaalin tekijänoikeuksia koskien on lähtöisin Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaalin ohjaavilta opettajilta. Tietooni aihe tuli maaliskuuhun vaihteessa 2016 ja päätin tarttua aiheeseen ja tehdä opinnäytetyöni tekijänoikeuksista oppilaitosmusikaalissa osana Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaaliprojektia. Aihe oli mielestäni kiinnostava, eikä minulla ollut kovinkaan paljon pohjatietoa aiheesta, joten musikaaliin liittyvien tekijänoikeuksien seikkojen tutkiminen ja selvittäminen tuntui mielekkäältä. Aiheessa pidin myös siitä, että koottu opas tulisi oikeasti tarpeeseen ja käyttöön, eli opinnäytetyöllä oli todellinen tarve, mikä lisäsi myös omaa mielenkiintoani.

Opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle huhtikuun 2016 alkupuolella, kun pidimme palaverin Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaalin ohjaavien opettajien ja opinnäytetyöni ohjaavan opettajan kanssa. Huhtikuussa sain myös hyväksynnän opinnäytetyöni aiheelle, jonka jälkeen aloitin lähdemateriaalin etsimisen. Opinnäytetyön aloituskeskustelun, jossa lopulliset tutkimuskysymykset sekä alustava sisällysluettelo muotoutuivat, pidin huhtikuun loppupuolella. Teimme myös yhteistyösopimuksen opinnäytetyöhöni liittyen toimeksiantajan kanssa. Tämän jälkeen aloitin opinnäytetyön kirjoitusprosessin ja samalla etsin myös lähdemateriaalia lisää.

Kirjoitusprosessi lähti kunnolla käyntiin toukokuussa 2016. Aloitin teorian kirjoittamisen tekijänoikeuslain läpikäymisellä. Kun olin etsinyt laista kaikki aiheeseen liittyvät seikat, siirryin tutkimaan aiheeseen liittyvää oikeuskirjallisuutta. Musikaalin tekijänoikeuksiin liittyvää lähdemateriaalia oli välillä vaikeaa löytää. Esimerkiksi maskeerauksen ja kampauksen mahdollisista tekijänoikeuksista sain hieman tietoa ottaessani puhelimitse yhteyttä erääseen opetus- ja kulttuuriministeriön tekijänoikeusasioista vastaavaan virkamieheen. Kirjoitin teoriaosuutta syksyyn saakka ja saatuaan sen valmiiksi, aloitin oppaan kokoamisen.

Oppaan olen laatinut opinnäytetyöhön kirjoittamaani teoriaan perustuen, sitä kuitenkin lyhentäen ja tiivistäen. Oppaassa on noudatettu pääosin opinnäytetyön teoriaosuuden rakennetta. Opas on kirjoitettu niin, että sitä voi hyödyntää myös ilman opinnäytetyöhön tutustumista. Oppaassa kerrotuista asioista saa kuitenkin hieman syventävämpää tietoa, kun oppaan lisäksi tutustuu myös koko opinnäytetyöhön. Lähdeviittaukset oppaaseen on merkitty siten, että yhdessä tekstikappaleessa käytetyt lähteet on merkitty aina jokaisen kappaleen loppuun. Lähdeviittaukset on merkitty

tällä tavalla, jotta teksti ei olisi niin rikkonaista ja opasta olisi helpompi lukea. Tarkemmat lähde-merkinnät voi tarkistaa opinnäytetyön teoriaosuudesta. Oppaan graafiseen ulkoasuun tämän opinnäytetyön puitteissa ei ole ollut mahdollista panostaa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaisia seikkoja tekijänoikeuteen liittyy sekä minkälaisia tekijänoikeudellisia seikkoja liittyy oppilaitoksissa luotuihin musikaaleihin. Lisäksi selvitettiin, minkälaiset ovat tekijänoikeudet, kun oppilaitosmusikaaleissa käytetään valmista teosta sekä minkälaisia tekijänoikeudellisia kysymyksiä liittyy yhteisteokseen. Näiden tutkimuskysymysten avulla pyrittiin selvittämään oppilaitosmusikaaleihin liittyvät tekijänoikeudelliset seikat niin kattavasti, että opas tekijänoikeuksista oppilaitosmusikaaleissa pystyttiin kokoamaan toimeksiantajan toiveiden mukaisesti.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen on vastattu luvussa kolme. Tekijänoikeus takaa teoksen tekijälle taloudelliset ja moraaliset oikeudet. Taloudelliset oikeudet antavat tekijälle yksinoikeuden määrätä teoksestaan ja sen taloudellista hyötyä tuottavasta käytöstä. Moraaliset oikeudet taas suojaavat tekijän suhdetta teokseensa, esimerkiksi velvoittavat ilmoittamaan tekijän nimen hyväksikäyttäessä taloudellisia oikeuksia. Tekijänoikeus syntyy ja suoja-aika alkaa, kun teos on luotu. Mitään muodollisuuksia ei edellytetä tekijänoikeuden voimaantulemiseksi eikä teoksen tarvitse olla tekijänsä mielestä valmis. Myöskään muiden kuin tekijän itse ei ole tarvinnut nähdä teosta, eli myös niin sanotut pöytälaatikkoteokset voivat olla tekijänoikeuden alaisia. Tekijänoikeus on voimassa tekijän koko eliniän sekä vielä 70 vuotta hänen kuolinvuodestaan eteenpäin. Yhteisteoksen, jollainen oppilaitosmusikaalikin monesti on, tekijänoikeus on kaikkien tekijöiden perillisten osalta voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut viimeisen teoksen tekijän kuolinvuodesta. Tekijänoikeuksien rikkominen on lain mukaan rangaistava teko.

Toisen tutkimuskysymyksen osalta voidaan aluksi todeta, että oppilas saa opetuksen yhteydessä joko oppitunnilla tai kotona luomalleen teokselle tekijänoikeuden, riippumatta oppilaan iästä tai täysivaltaisuudesta. Näin ollen oppilaitosmusikaalin luoneet oppilaat saavat tekijänoikeuden luomalleen musikaalille, eivätkä nämä tekijänoikeudet poikkea niistä, jotka koskevat ammattimaisesti luotua musikaalia. Musikaali on näyttämöteoksena tekijänoikeuden alainen teos, edellyttäen että teoskynnys ylittyy. Ylittääkseen teoskynnyksen teoksen täytyy olla riittävän itsenäinen ja omaperäinen. Musikaalin eri osien tekijät voivat myös saada tekijänoikeuden luomalleen teoksen osalle, mutta tämä arvioidaan tapauskohtaisesti.

Kolmannella tutkimuskysymyksellä oli tarkoitus selvittää, minkälaiset ovat tekijänoikeudet, kun oppilaitosmusikaalissa käytetään valmista teosta. Valmiita musikaaleja voidaan esittää kokonaisuuksina ja pienempiä teoksen osia tai teoksia voidaan hyödyntää oppilaitosmusikaalissa, kunhan luvat pyydetään asianmukaisesti oikeudenhaltijalta tai tekijänoikeusjärjestöltä, jolle oikeudenhaltija on antanut valtuuden myöntää käyttö lupia. Näyttämöteosta, eli muun muassa musikaalia varten sävelletyn ja näyttämöteoksessa esitetyn musiikin käyttöoikeuksia eivät tekijänoikeusjärjestöt hoida, vaan luvat täytyy sopia käyttäjän ja musiikin tekijän tai kustantajan välillä. Myös jälkiperäisteoksia, eli käännöksiä, muunnelmia ja toiseen kirjallisuus- tai taidelajiin muutettuja teoksia voidaan käyttää musikaalissa, mutta niiden tekemiseen tarvitaan alkuperäisteoksen tekijän suostumus. Kun halutaan käyttää jonkun muun tekemää käännöstä, muunnelmaa tai toiseen kirjallisuus- tai taidelajiin muutettua teosta, täytyy luvat kysyä sekä muunnelman tekijältä että alkuperäiseltä tekijänoikeuden haltijalta. Myös sitaatteja voidaan muista teoksista ottaa tiettyjen ehtojen täytyttyä.

Neljännellä tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää, minkälaisia tekijänoikeudellisia kysymyksiä liittyy yhteisteokseen. Yhteisteoksella tarkoitetaan useamman henkilön yhdessä luomaa teosta, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia. Yhteisteoksen tekijänoikeus on yhteisesti kaikilla ja jokaisella on oikeus esittää vaatimuksia, jos teoksen tekijänoikeutta loukataan. Myös teoksen hyödyntämiseen tarvitaan jokaisen tekijän lupa ja tämän vuoksi tekijöiden keskinäisistä oikeuksista olisikin hyvä sopia kirjallisella sopimuksella jo etukäteen. Yhteisteoksen tekijänoikeuden suoja-aika on sama kuin teoksilla yleensä, mutta yksittäisen tekijän perillisten suoja-aika voi olla huomattavasti pidempikin, kuten aiemmin on todettu.

Madetojan musiikkilukion musikaaliprojektin lähtökohtana on kokonaisvaltainen oppimisprosessi, jossa opiskelijat muun muassa säveltävät ja käsikirjoittavat musikaalin itse. Myös muut musikaaliin liittyvät osat, kuten lavastus, tanssi ja sen koreografia sekä markkinointi toteutetaan oppilastyönä. (Kempainen & Ålander 2016.) Tähän musikaaliin sovelletaan siis uusiin teoksiin soveltuvia tekijänoikeudellisia seikkoja. Myös yhteisteokseen liittyvät säännökset koskevat tätä musikaalia oppilaiden luodessa teoksen osat yhdessä. Opinnäytetyössä on perehdytty myös valmiiden teosten ja teosten osien hyödyntämiseen, josta on esimerkiksi Madetojan musiikkilukion opettajille ja oppilaille hyötyä tulevilla projekteilla.

7 POHDINTA

Toiminnallisen opinnäytetyöni aiheena oli tutkia ja selvittää tekijänoikeuteen yleensä liittyvät seikat sekä musikaaliin ja oppilaitosmusikaaliin liittyvät tekijänoikeudet sekä koota opas näistä tekijänoikeuksista musiikkioppilaitosten käyttöön. Tekijänoikeudesta yleisesti löytyy paljon kirjoitettua materiaalia, toisin kuin musikaalin tekijänoikeuksiin liittyvistä asioista. Välillä oli hankala löytää nimenomaan musikaalin eri osien tekijänoikeuksiin liittyvää lähdemateriaalia, mikä mielestäni kertoo kootun oppaan tarpeellisuudesta. Lähdemateriaalia etsiessäni usea henkilö mainitsi, ettei musikaalin eri osien tekijänoikeuksista ole paljoakaan kirjoitettua materiaalia ja joistakin, kuten maskeerauksen ja kampausten tekijänoikeuksista ei lähes lainkaan. Uskon kuitenkin löytäneeni oppaaseen olennaisia asioita tekijänoikeuksista oppilaitosmusikaalia koskien.

Opinnäytetyötä varten olisi voinut haastatella musikaali- ja teatterialan sekä tekijänoikeusalan ammattilaisia, esimerkiksi lavastajaa, meikkaajaa, koreografia ja tekijänoikeuden tutkijaa, ja tällä tavalla paikata puuttuvaa kirjoitettua lähdemateriaalia. Näin työhön olisi saatu enemmän ammattilaisten omakohtaista kokemusta siitä, millaiset tekijänoikeudet ovat heidän alallaan ja miten ne vaikuttavat heidän työhönsä. Tätä opinnäytetyön loppuvaiheessa miettimääni ideaa ei kuitenkaan ollut enää mahdollista toteuttaa tämän opinnäytetyön puitteissa, muuten kuin tekemäni maskeerausta ja kampausta koskevan lyhyen puhelinhaastattelun muodossa. Jos tutkimuksellisia menetelmiä yhdistettäisiin toiminnalliseen opinnäytetyöhön, esimerkiksi käytettäisiin haastatteluja laadullisen tutkimusmenetelmän osana, työn laajuus kasvaisi luultavasti liian suureksi yhden opinnäytetyön puitteissa tehtäväksi (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56). Tekijänoikeudellisia asioita olisi voinut myös selvittää laittamalla kysymyksen tekijänoikeusneuvostolle, mutta vastauksen saaminen vaatisi tekijänoikeusneuvoston pitkien lausuntopyyntöjonojen vuoksi pitkän odotusajan.

Siitä, että tekijänoikeudellisiin asioihin perehdytään oppaan avulla musiikkioppilaitoksissa, on varmasti hyötyä niin opettajille ja oppilaille kuin myös tekijänoikeudellisen alan toimijoille. Kun musiikin alaa opiskelevat oppilaat perehtyvät tekijänoikeudellisiin asioihin jo opiskelun ohessa, on heidän helpompi hoitaa tekijänoikeuksiin liittyvät seikat asianmukaisesti työelämäänsä siirtyessään. Tekijänoikeudellisen alan kaikki toimijat hyötyvät siitä, että musiikin alalle valmistuvilla opiskelijoilla on tietoa sekä omista että muiden tekijöiden tekijänoikeudellisista oikeuksista.

Mielestäni onnistuin saavuttamaan toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteen, eli kokoamaan oppaan musikaalin tekijänoikeuksiin liittyen. Ajallisesti opinnäytetyöhön meni suurin piirtein se aika, mitä prosessin alussa ajattelin menevän, hieman kauemmin kuin olin suunnitellut. Opinnäytetyöprosessin sisällä suunnitelmat kuitenkin muuttuivat ajallisesti; ohjausseminaari oli alun perin tarkoitus pitää jo kesäkuussa, mutta silloin totesimme, että olin saanut teoriaa koottua vasta vähän, eikä ohjausseminaarista olisi siinä vaiheessa ollut kovinkaan paljon hyötyä. Päätin tästä syystä siirtää ohjausseminaarin pidettäväksi elokuussa ja tämä olikin hyvä ratkaisu opinnäytetyöprosessin kannalta. Olin saanut teoriaa jo aika pitkästi kirjoitettua ja ohjausseminaarista oli työni kannalta paljon hyötyä. Esitysseminaarin pito siirtyi myös hieman suunniteltua myöhemmäksi, mutta tämä oli työn kannalta tarpeellista, jotta sain kaiken olennaisen tiedon koottua työhön.

Opinnäytetyötä oli mielenkiintoista tehdä aiheen ollessa itselleni hieman vieraampi. Jotain tietoa minulla oli tekijänoikeuksiin liittyen jo ennen opinnäytetyöprosessia, mutta myös oman oppimiseni kannalta opinnäytetyö oli mielenkiintoista tehdä. Opinnäytetyön aiheessa pidin myös siitä, että opinnäytetyön tuotos, eli opas tekijänoikeuksista oppilaitosmusikaaleissa tulisi todelliseen käyttöön ja tarpeeseen.

Jatkotutkimusehdotukseksi voisin ajatella ainakin sen, että koottua opasta on syytä päivittää varmasti tulevaisuudessa. Varsinkin, jos tekijänoikeuslakiin tulee olennaisia muutoksia oppaaseen koottuihin tekijänoikeudellisiin seikkoihin liittyen, nyt koottu opas ei välttämättä ole enää käyttökelpoinen. Toinen jatkotutkimusehdotus, joka tuli mieleen opinnäytetyötä tehdessäni, on opinnäytetyön ja ehkä oppaankin kokoaminen tekijänoikeuksiin liittyvistä sopimusoikeudellisista asioista.

LÄHTEET

Autio, R. 2000. Ennen ensi-iltaa – tekijöitä teatterituotannossa. Helsinki: Teatterin tiedotuskeskus ry ja Kustannus OY Teatteri.

Avoliittolaki 13.6.1929/234.

Elvis ry 2013. Sovittaja Teoston tilitys- ja jakosäännössä. Viitattu 27.7.2016, <http://www.elvisry.fi/sovittaja-teoston-tilitys-ja-jakosaannossa>.

Gramex 2016a. Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä. Viitattu 10.9.2016, http://www.gramex.fi/fi/tietoa_meista/tekijanoikeus/tekijanoikeuslaki_suojaa/tekijanoikeuslaki_lyhyesti.

Gramex 2016b. Muusikkojen ja musiikkituottajien tekijänoikeusjärjestö. Viitattu 11.9.2016, <http://www.gramex.fi/fi>.

Haarmann, P.-L. 2014. Immateriaalioikeus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Harenko, K., Niiranen, V. & Tarkela, P. 2016. Tekijänoikeus. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Pro.

Kemppainen, J. & Ålander, A. 2016. Suomi 100-musikaali oululaisten nuorten voimin - tuotantosuunnitelma. Julkaisematon.

KKO 3.12.2002 T 3222. Finlex.

Kopiraitti 2016. Audiovisuaaliset teokset. Viitattu 6.10.2016, <http://kopiraitti.fi/aineistojen-kaytto/audiovisuaaliset-teokset/>.

Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa 31.1.2013/100.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.

Lehtonen, T. 2016. Pukusuunnittelija. Viitattu 26.7.2016, http://www.ammattinetti.fi/haastattelut/detail/3/9/75_haastattelu.

Lehtovaara, M. 2016. Aikuinen nainen vai vanha akka. Kaleva 26.3.2016.

Näytelmäkulma 2016. Musiikin oikeudet. Viitattu 30.7.2016, <http://www.dramacorner.fi/fi/esitys-ja-tekijanoikeudet/musiikin-oikeudet>.

Operight 2016. Erilaiset sävellykset, nuotit ja tekijänoikeus. Viitattu 8.9.2016, <http://operight.fi/artikkeli/musiikki/erilaiset-savellykset-nuotit-ja-tekijanoikeus>.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016a. Tekijänoikeusjärjestelmä ja toimijat. Viitattu 29.8.2016, http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeusjaerjestelmae_ja_toimijat/?lang=fi.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016b. Tekijänoikeusneuvosto. Viitattu 1.6.2016, <http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeusneuvosto/?lang=fi>.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016c. Tekijänoikeuksien hallinnointi ja hankinta. Viitattu 29.8.2016, http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/oikeuksien_hallinnointi_ja_hankinta/tekijaenoikeusjaerjestoet/?lang=fi.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016d. Tekijänoikeuden perusteita. Viitattu 16.7.2016, http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeuden_perusteita/tekijanoikeudesta_kysytty_a/perusteita.html.

Perintökaari 5.2.1965/40.

Pihlajarinne, T. 2014. Johdatus immateriaalioikeuteen. Helsinki: Forum Iuris.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Sorvari, K. 2010. Opetustoimen tekijänoikeudet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Suomifinland100 2016a. Info. Viitattu 28.8.2016, <http://suomifinland100.fi/info/>.

Suomifinland100 2016b. Hae mukaan. Viitattu 16.5.2016, <http://suomifinland100.fi/tehdään-yhdessä/hae-mukaan/>.

Tchernych, T. 2009. Mainostajan tekijänoikeusopas. Helsinki: Mainostajien liitto.

Tekijänoikeusasetus 21.4.1995/574.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2003:6 – Valokuvan käyttäminen mainoksessa ja oikeus valokuvaan.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2003:15 – Sävellysteoksen sovittajan tekijänoikeudet ja kustannussopimuksen allekirjoittaminen.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2006:14 – Tekijänoikeus lehtiarvosteluun.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2010:5 – Tekijänoikeus verkkokaupan tuoteselosteisiin.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2012:3 – Taideteosta muistuttaneen lavasteen käyttö teatteriesityksessä ja taideteoksen kuvan käyttäminen teatteriesityksen markkinoinnissa.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2013:3 – Valokuvan teostaso.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2013:13 – Elämäkertateokseen sisältyneiden tarinoiden ja tietojen sisällyttäminen näyttämöteoksen käsikirjoitukseen.

Teosto 2016a. Sovitusluvan pyytäminen. Viitattu 27.7.2016, <https://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/sovitustulvan-pyytaminen>.

Teosto 2016b. Teosto on musiikintekijöiden järjestö. Viitattu 11.9.2016, <https://www.teosto.fi/tekijat>.

Teosto 2016c. Tarvitsenko luvan? Viitattu 30.7.2016, <http://www.teosto.fi/kayttajat/tarvitsenko-luvan>.

Teosto 2016d. Hae lupa. Viitattu 31.7.2016, <http://www.teosto.fi/kayttajat/luvat/281/m>.

Teosto 2016e. Musiikki näyttämöesityksissä. Viitattu 31.7.2016, <https://www.teosto.fi/kayttajat/tiedotteet/musiikki-n%C3%A4ytt%C3%A4m%C3%B6esityksiss%C3%A4%3Fnav%3Dpromo%26type%3DK%C3%A4ytt%C3%A4jille>.

Teosto 2016f. Sanasto. Viitattu 14.7.2016, <http://www.teosto.fi/teosto/sanasto/suuret%20oikeudet>.

Unric 2016. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 28.7.2016, <https://www.unric.org/fi/perustietoa-yksta/15>.

Valtioneuvoston kanslia 2016. Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuosi. Viitattu 16.5.2016, <http://vnk.fi/suomi100>.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, P. 2016. Hallitussihteeri, opetus- ja kulttuuriministeriö, kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, tekijänoikeuden ja audiovisuaalisen kulttuurin vastuualue. Puhelinhaastattelu 27.9.2016.

OPAS TEKIJÄNOIKEUKSISTA OPPILAITOSMUSIKAALEISSA

Sanna Niemelä
Oulun ammattikorkeakoulu

Alkusanat

Tämä opas on osa Oulun ammattikorkeakoululle tekemääni opinnäytetyötä ”Tekijänoikeudet oppilaitosmusikaalissa – Suomi 100 – musikaali”. Opinnäytetyöni valmistui syksyllä 2016. Opinnäytetyössäni tutkin, minkälaisia seikkoja liittyy tekijänoikeuteen sekä selvitin musikaaliin ja erityisesti oppilaitosmusikaaliin liittyviä tekijänoikeudellisia kysymyksiä, tavoitteenani kyetä tuottamaan mahdollisimman kattava opas aiheesta. Opinnäytetyön toimeksiantaja on oululainen Madetojan musiikkilukio. Opinnäytetyö on osa heidän Suomi 100 – musikaaliprojektiansa, joka on osa Suomi 100 – ohjelmaa. Suomi 100 – ohjelman tarkoitus on rakentaa laaja ja monipuolinen ohjelma Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden 2017 kunniaksi.

Toimeksiantajan eli Madetojan musiikkilukion Suomi 100 – musikaalin ohjaavien opettajien mukaan musiikkioppilaitoksilla on tarve tämänkaltaiselle oppaalle, johon tärkeimmät musikaaliin ja oppilaitosmusikaaliin liittyvät tekijänoikeudelliset seikat on koottu. Opas helpottaa musiikkioppilaitosten opettajien työtä, kun he voivat tarkistaa tärkeimmät musikaaliin liittyvät tekijänoikeudelliset seikat oppaasta. Oppaan avulla myös musiikkialan opiskelijat voivat tutustua tekijänoikeuksiin helpommin, mikä varmasti auttaa opiskelijoiden toimimista tekijänoikeuden alalla teosten mahdollisina tekijöinä.

Opas on kirjoitettu opinnäytetyöni teoriaosuuden pohjalta lyhentäen ja tiivistäen. Opinnäytetyöstä löytyy tekijänoikeuteen sekä musikaalin tekijänoikeuksiin liittyvät asiat hieman laajemmin käsiteltynä, kuin tässä oppaassa. Oppaasta pyrin tekemään mahdollisimman tiiviin ja selkolukuisen, jotta se olisi helppokäyttöinen. Oppaassa jokaisen kappaleen perään on merkitty kussakin kappaleessa käytetyt lähteet. Tällä lähdemerkintätavalla on pyritty tekemään oppaasta selkolukuisempi. Tarkemmat lähdemerkinnät voi tarkistaa opinnäytetyön teoriaosuudesta.

Oulu, 10.10.2016

Sanna Niemelä

Sisällys

1 Tekijänoikeus	4
1.1 Teoskynnys ja tekijänoikeuden voimaantulo	4
1.2 Tekijänoikeuden tuottamat oikeudet tekijälle	5
1.3 Tekijänoikeuden voimassaolo ja päättymisen	6
1.4 Tekijänoikeuden lähioikeudet	7
1.5 Tekijänoikeusrikkomus ja tekijänoikeusrikos	8
1.6 Toimijoita tekijänoikeuden alalla	9
2 Musikaali ja sen tekijänoikeudet	11
2.1 Oppilaitosmusikaali	11
2.2 Yhteisteos ja yhteenliitetty teos	11
2.3 Musikaalin eri osien tekijänoikeudet	12
2.3.1 Sävellys ja sanoitus	12
2.3.2 Sovitus	12
2.3.3 Käsikirjoitus ja koreografia	13
2.3.4 Animaatiotuotanto, lavastus ja esityksen monikamerataltiointi	13
2.3.5 Markkinointi, julkaisumateriaalit ja oheistuotteet	14
2.3.6 Puvustus, maskeeraus ja kampaus	15
2.4 Tekijänoikeuden alaisen materiaalin käyttö oppilaitosmusikaaleissa	15
2.4.1 Näyttämöteosten musiikinkäyttöluvat	16
2.4.2 Jälkiperaisteokset	17
2.4.3 Sitaatit	18
Lähteet	19

1 Tekijänoikeus

Tekijänoikeuksista säädetään tekijänoikeuslaissa, jonka mukaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijällä on tekijänoikeus luomaansa teokseen. Tekijänoikeuden alainen teos voi olla muun muassa kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen teos, suullinen esitys, sävellys-, näyttämö- tai elokuva-teos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos sekä rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote. (Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404 1:1.1 §.)

Tekijänoikeus suojaa kokonaisen teoksen lisäksi myös teoksen osia, eli esimerkiksi maalauksen yksityiskohtaa tai romaanin kappaletta. Kuitenkin vain sellaiset teoksen osat, jotka ovat teoksesta erillään tarkasteltuna riittävän itsenäisiä ja omaperäisiä ylittääkseen teoskynnyksen, voivat saada tekijänoikeussuojan. (Harenko, Niiranen & Tarkela 2016, 19.)

1.1 Teoskynnys ja tekijänoikeuden voimaantulo

Saadakseen tekijänoikeussuojan teoksen täytyy olla itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tuote. Teos on riittävän omaperäinen silloin, kun kenenkään muun kuin tekijän itse ei voida olettaa päätyvän samaan lopputulokseen ryhdyttyäessä itsenäisesti vastaavaan luomistyöhön. Vain teoksen ilmenemismuodon täytyy olla omaperäinen, ei sen idean, aiheen tai tietosisällön. Tekijänoikeussuojan saaminen ei edellytä laadullisen tai taiteellisen arvioinnin läpäisyä eikä myöskään teoksen tekoon käytetyllä ajalla tai työn määrällä ole vaikutusta suojan saamiseen.

Tekijänoikeussuojan saadakseen teoksen täytyy ylittää teoskynnys. Teoskynnyksen ylittymistä arvioidaan jokaisen teoksen kohdalla erikseen. Esimerkiksi riita- tai rikosasiassa tuomioistuin arvioi ensimmäisenä kyseessä olevan teoksen teoskynnyksen ylittymisen asiaa ratkaistessaan. Eri teoslajien osalta on muodostunut vakiintuneita tulkintoja siitä, milloin teoskynnys ylittyy, esimerkiksi kirjallinen teos ylittää teoskynnyksen helpommin kuin käyttötaiteen tai taideteollisuuden tuotteet. (Harenko ym. 2016, 17–19.)

Tekijänoikeus tulee voimaan ja suoja-aika alkaa kun teos on luotu. Teos katsotaan luoduksi sillä hetkellä, kun teos ylittää teoskynnyksen. Copyright – merkin käyttöä tai muiden muodollisuuksien täyttämistä ei edellytetä eikä teoksen tarvitse tekijänsä mielestä olla valmis ylittääkseen teoskynnyksen, joten luonnokset ja käsikirjoitukset saavat suojaa valmiiden teosten tavoin. Tekijänoi-

keussuojan alkaminen ei edellytä, että joku muu kuin tekijä itse on nähnyt teoksen, eli myös niin sanotut pöytälaatikkoteokset saavat suojan. (Harenko ym. 2016, 418–419; Sorvari 2010, 34.)

1.2 Tekijänoikeuden tuottamat oikeudet tekijälle

Tekijänoikeus takaa tekijänoikeuden alaisen teoksen tekijälle taloudelliset ja moraaliset oikeudet. Taloudelliset oikeudet antavat tekijälle yksinoikeuden määrätä teoksestaan ja sen taloudellista hyötyä tuottavasta käytöstä. Tekijä määrää teoksen kappaleiden valmistamisesta, eli fyysisen muodon antamisesta teokselle sekä teoksen yleisön saataville tuomisesta. Halutessaan tekijä voi sopimuksella luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain joko myymällä, vaihtamalla tai lahjoittamalla ne. (Tekijänoikeuslaki 1:2 ja 3:27.1 §:t; Harenko ym. 2016, 2 ja 334–335; Haarmann 2014, 72.)

Moraaliset oikeudet suojaavat tekijän suhdetta teokseensa. Moraalisista oikeuksistaan tekijä ei voi kuin väliaikaisesti luopua. Moraalisista oikeuksista isyysoikeus velvoittaa hyvän tavan mukaisesti ilmoittamaan teoksen tekijän nimi hyväksikäytettäessä taloudellisia oikeuksia ja respektioikeus antaa tekijälle oikeuden vastustaa sellaista teoksensa muuttamista ja julkistamista, joka loukkaa hänen kirjallista tai taiteellista arvoaan tai omalaatuisuuttaan. (Harenko ym. 2016, 1; Tekijänoikeuslaki 1:3 §; Haarmann 2014, 86–87.)

Muita moraalisia oikeuksia ovat luoksepääsoikeus, katumisoikeus ja klassikkosuoja. Luoksepääsoikeus takaa kuvataiteen teoksen tekijälle oikeuden saada luovuttamansa teos nähtävileen, ellei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa teoksen omistajalle tai haltijalle ja se on tarpeen tekijän taiteellisen työn tai taloudellisten oikeuksien kannalta. Katumisoikeudesta ei ole säädetty tekijänoikeuslaissa, mutta myös se luetaan kuuluvaksi moraalisiin oikeuksiin. Katumisoikeus antaa tekijälle oikeuden sopimussuhteessa estää teoksen julkaiseminen muuttuneen vakaumuksen, uuden tiedon tai muun vastaavan syyn johdosta. Lisäksi kun teoksesta, esimerkiksi kirjasta, julkaistaan uusi painos, tekijä voi vaatia, että saa tehdä siihen muutoksia tai lisäyksiä. Klassikkosuojan perusteella tekijän kuoltua opetus- ja kulttuuriministeriöllä on valta kieltää julkinen sivistyksellisiä etuja loukkaava menettely kirjallista tai taiteellista teosta koskien. Kielto voidaan asettaa, vaikka tekijänoikeus olisi jo lakannut tai sitä ei olisi koskaan ollutkaan. Klassikkosuojalla pyritään suojaamaan erityisesti klassikoiksi muodostuneiden mestariteosten aatteellisia arvoja loukkaavalta käytöltä, joka aiheuttaa yleisesti pahennusta ja närkästystä. (Haarmann 2014, 86 ja 90; Tekijänoikeuslaki 6:52a ja 6:53 §; Harenko ym. 2016, 560.)

1.3 Tekijänoikeuden voimassaolo ja päättyminen

Tekijänoikeus on voimassa tekijän koko elinajan sekä vielä tekijän kuolemankin jälkeen. Tekijänoikeus päättyy, kun teoksen tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta. Kun kyseessä on yhteisteos, tekijänoikeus on voimassa kunnes 70 vuotta on kulunut viimeiseksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Esimerkiksi yhteisteoksen ensimmäiseksi kuolleen tekijän perillisten perimä tekijänoikeus on voimassa kunnes viimeiseksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta. (Tekijänoikeuslaki 4:43.1 §.)

Kun tekijänoikeussuoja on päättynyt, teos on vapaasti kaikkien hyödynnettävissä, eivätkä taloudelliset ja moraaliset oikeudet ole enää voimassa. Teoksen suoja-aika on sama 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta eteenpäin teoskynnyksen ylittäneen teoksen teoslajista riippumatta. Tekijän kuoleman jälkeinen suoja-aika lasketaan tekijän kuolinvuoden päättymisestä, eli jos teoksen tekijä kuolee esimerkiksi vuonna 2018, 70 vuoden suoja-aika alkaa vuoden 2019 alusta ja päättyy tästä 70 vuoden kuluttua. (Harenko ym. 2016, 422 ja 424; Sorvari 2010, 35.)

Tekijänoikeuteen sovelletaan avio-oikeutta sekä perintöä ja testamenttia koskevia säännöksiä tekijän kuoltua. Testamentilla tekijä voi antaa kaikkia perillisiä sitovia tekijänoikeuden käyttämistä koskevia määräyksiä. Hän voi myös valtuuttaa toisen henkilön antamaan määräyksiä puolestaan. Kuten perintöä ja testamenttiakin koskevia säännöksiä, myös avio-oikeutta sovelletaan vain tekijän kuollessa. Tekijänoikeus ei siis tekijän elinaikana avio-oikeuden nojalla siirry puolisolta toiselle avioeron sattuessa. Puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen, kun omaisuus jaetaan avioeron tai toisen puolison kuoleman johdosta. Kuitenkin oikeus, jota ei voida luovuttaa tai joka on henkilökohtainen jää avio-oikeuden ulkopuolelle. Tekijänoikeus on henkilökohtainen oikeus, joten siihen ei tekijän eläessä sovelleta avioliittolain avio-oikeutta koskevia säännöksiä. (Tekijänoikeuslaki 3:41 §; Harenko ym. 2016, 410; Avioliittolaki 13.6.1929/234 II OSA 2:35.1 ja 2:35.3 §:t.)

Tekijänoikeuden haltijan kuollessa tekijänoikeus periytyy yhtä suurin osuuksin tekijän rintaperillisille, eli hänen lapsilleen tai heidän sijaansa perimisjärjestyksessä tuleville perintökaaren säännösten mukaan. Ellei perittävällä ole perintökaareissa mainittuja rintaperillisiä lainkaan, tekijänoikeus periytyy perintökaaren säännösten mukaisesti perittävän muille sukulaisille tai puolisolle. Siinä tapauksessa, ettei perittävällä ole perillisiä lainkaan, perintö, eli myös tekijänoikeus menee

valtiolle. Valtiokonttori voi kuitenkin päättää luovuttaa perinnön kokonaan tai osittain perittävän läheiselle. (Perintökaari 5.2.1965/40 2:1–3, 3:1 ja 5:1–2 §:t.)

1.4 Tekijänoikeuden lähioikeudet

Tekijänoikeuden lähioikeudet ovat tekijänoikeuden lähisukulaisia suojien kohteiden samankaltaisuuden vuoksi. Tekijänoikeussuojan ja lähioikeussuojan välillä on kuitenkin merkittäviä eroja. Lähioikeuksilla turvataan esimerkiksi esittävän taiteilijan työn suojaamisen lisäksi myös investointeja ja vaivannäköä, kuten tietokantasuojan tai teoskynnyksen alittavien valokuvien kohdalla on. Lähioikeussuojan voimaantulo ei siis edellytä teoskynnyksen ylittymistä, eikä myöskään omaperäisyyttä tai itsenäisyyttä. Lähioikeussuoja sallii myös jäljittelyn toisin kuin tekijänoikeussuoja. Esimerkiksi lähioikeussuojan saavaa esiintyvää taiteilijaa saa vapaasti jäljitellä, mutta tekijänoikeuden alaista teosta ei saa vapaasti esittää. (Pihlajarinne 2014, 88.)

Tekijänoikeuden lähioikeuksilla suojataan muun muassa esittävän taiteilijan, kuten laulajan, muusikon, näyttelijän tai tanssijan oikeutta määrätä yksinoikeudella tallennettujen esitystensä levittämisestä yleisölle. Ilman esittävän taiteilijan lupaa esitystä ei saa tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa tai saattaa yleisön saataviin. Jos esitys on tallennettu laitteelle, tallennetta ei saa ilman esittävän taiteilijan lupaa siirtää laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, esittää julkisesti läsnä olevalle yleisölle, välittää yleisölle laitteiden avulla tai levittää yleisön keskuuteen. Tallenteen esittämisen kieltä on voimassa 50 vuotta esitysvuodesta lähtien. Saadakseen tekijänoikeuden lähioikeussuojan esityksen ei tarvitse olla omaperäinen tai itsenäinen, eikä esittäjän ammattilainen. Esitys voi perustua mihin tahansa esitettävissä olevaan teoslajiin, eikä teoksen, johon esitys perustuu, tarvitse olla tekijänoikeuden alainen. Joillakin aloilla, kuten musiikin alalla lähioikeuden haltija eli esiintyjä voi olla tunnetumpi kuin varsinaisen tekijänoikeuden haltija, kuten säveltäjä tai sanoittaja. (Harenko ym. 2016, 432–435; Pihlajarinne 2014, 89; Tekijänoikeuslaki 5:45.1–3 §:t; Sorvari 2010, 29.)

Myös ääni- ja kuvatallenteiden tuottajat saavat tekijänoikeuden lähioikeudet tuottamiinsa äänilevyihin, filmeihin tai muihin laitteisiin joille ääntä tai kuvaa on tallennettu. Lisäksi valokuvaajalla on yksinoikeus määrätä valokuvastaan tekijänoikeuden lähioikeuksien johdosta. Tuottajien ja valokuvaajien lähioikeudet ovat voimassa 50 vuotta. Voimassaoloaika pitenee tallenteiden osalta, jos ne julkaistaan, julkistetaan tai saatetaan yleisön saataville alkuperäisen 50 vuoden aikana. Äänitallenteen voimassaoloaika pitenee 70 vuodella ja kuvatallenteen 50 vuodella. Uusi lähioikeuden

suoja-aika lasketaan siitä vuodesta eteenpäin, jolloin tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin, julkistettiin tai saatettiin yleisön saataville. (Tekijänoikeuslaki 5:46, 46a ja 49a §:t.)

1.5 Tekijänoikeusrikkomus ja tekijänoikeusrikos

Henkilö syyllistyy tekijänoikeusrikkomukseen, jos hän tahallaan tai törkeän huolimattomuuden johdosta valmistaa teoksesta kappaleen tai saattaa teoksen yleisön saataville tekijänoikeuslain säännösten vastaisesti. Rikkomuksia ovat myös tekijän moraalisten oikeuksien rikkominen, epä-sopivissa ja Suomen lain mukaan rangaistavissa olosuhteissa teoksesta valmistetun kopion tuonti Suomeen tai kuljettaminen Suomen kautta toiseen maahan sekä muiden tekijänoikeuslain tekijänoikeutta suojaavien säännösten rikkominen. Tekijänoikeusrikkomukseen syyllistynyt tuomitaan sakkoon, ellei teko ole tekijänoikeusrikoksena rangaistava rikoslain mukaisesti. (Tekijänoikeuslaki 7:56a §.)

Rikoslaisissa on säädetty rangaistukset tekijänoikeusrikoksista. Rangaistukseen tekijänoikeusrikoksesta tuomitaan henkilö, joka on ansiotarkoituksessa ja huomattavaa haittaa tai vahinkoa aiheuttaen loukannut tekijänoikeuden haltijan oikeutta. Väärinkäytetty tekijänoikeuden alainen teos voi olla kirjallinen tai taiteellinen teos tai esitys, kansanperinteen esitys, äänilevy tai muu ääntä sisältävä laite, filmi tai muu liikkuvaa kuvaa sisältävä laite, radio- tai televisiolähetys tai valokuva. Väärinkäytön kohde voi olla myös luettelo, taulukko, ohjelma tai muu työ, johon on yhdistelty suuri määrä tietoa tai tietokanta, jonka kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on vaatinut huomattavaa panostusta. Tekijän oikeutta näihin tekijänoikeuden alaisiin teoksiin ei saa myöskään loukata tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla. Rangaistavaa on myös edellä mainituista teoksista ulkomailla valmistetun tai jäljennetyn kopion tuominen Suomeen yleisölle levitettäväksi tai Suomen kautta toiseen maahan kuljetettavaksi ansiotarkoituksessa ja huomattavaa haittaa tekijänoikeuden haltijalle aiheuttaen. (Rikoslaki 49:1 §.)

Rangaistus tekijänoikeusrikoksesta on sakko tai enintään kahden vuoden vankeus. Tekijänoikeusrikokset ovat asianomistajarikoksia, joten syyttäjä ei nosta syytettä, ellei asianomistaja, eli se, kenen tekijänoikeutta rikoksella on loukattu, ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi. Syyttäjä voi kuitenkin nostaa syytteen ilman asianomistajan ilmoitusta, jos erittäin tärkeä yleinen etu sitä vaatii. Ilman asianomistajan ilmoitusta syyttäjä voi nostaa syytteen vain, kun teos on saatettu yleisön saataviin käyttäen sellaista teoksen nimeä, tekijän salanimeä tai nimimerkkiä, että teos on helposti sekoitettavissa aiemmin julkistettuun teokseen tai sen tekijään. Myös, kun joku muu kuin

tekijä itse laittaa tekijän nimen taideteoksen kappaleeseen tai jäljennökseen, siten, että se voidaan sekoittaa alkuperäiseen teokseen tai kun joku kiertää teoksen, kuten äänilevyn, suojana olevan teknisen suojauksen, voi syyttäjä itse nostaa syytteen. (Rikoslaki 49:1, 3 ja 6 §; Tekijänoikeuslaki 51, 52, 56e:2 ja 62 §:t.)

1.6 Toimijoita tekijänoikeuden alalla

Suomessa tekijänoikeusasioista vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö, jonka yhteydessä toimivat tekijänoikeusasioiden neuvottelukunta sekä tekijänoikeusneuvosto. Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunta toimii opetus- ja kulttuuriministeriön neuvoa-antavana asiantuntijaelimenä, edistää eri alojen välistä yhteistyötä tekijänoikeusasioissa, osallistuu tekijänoikeuspolitiikan kehittämiseen ja seuraa tekijänoikeusasioiden kehitystä Euroopan Unionissa ja kansainvälisissä järjestöissä. Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtäviin kuuluvat muun muassa tekijänoikeuslain kehittäminen, oppilaitoksia ja valtionhallintoa koskevat kopiointi- ja tallennussopimukset, tekijänoikeushallinnon tehtävät, kuten lainauskorvaus, yksityisen kopioinnin hyvitys sekä tekijänoikeusjärjestöjen hyväksymispäätökset. Opetus- ja kulttuuriministeriö hoitaa myös monia tekijänoikeuteen liittyviä kansainvälisiä tehtäviä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016a, viitattu 25.9.2016.)

Tekijänoikeusneuvoston tehtävä on avustaa opetus- ja kulttuuriministeriötä tekijänoikeusasioiden käsittelyssä ja antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvoston lausunnot ovat suosituksen luonteisia, eivätkä sido oikeudellisesti tuomioistuinta, lausunnon pyytäjää tai tämän vastapuolta. Lausuntopyynnön johdosta asia käsitellään niiden tietojen perusteella, joita osapuolet tekijänoikeusneuvostolle antavat, eikä asiassa lähtökohtaisesti hankita näyttöä. Lausuntoa voi pyytää kuka tahansa kirjallisella lausuntopyynnöllä postitse tai sähköpostitse. Lausuntopyyntö voidaan laatia vapaamuotoisesti, mutta siitä tulee käydä ilmi kaikki oleelliset asiat. Lausuntopyynnöstä täytyy käydä ilmi hakijan ja mahdollisen vastapuolen nimet ja yhteystiedot sekä tarvittaessa liitteenä tulee olla kopio tai valokuva teoksesta, jota asia koskee. Mahdolliselle vastapuolelle on varattava tilaisuus antaa asiassa vastine. Lausuntopyynnön käsittelyaika voi olla jopa yli vuoden ja vaihtelee sen mukaan paljonko asioita on yhtä aikaa vireillä. (Tekijänoikeuslaki 6:55 §; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b, viitattu 25.9.2016.)

Tekijänoikeusjärjestöt edustavat oman alansa tekijöitä, taiteilijoita ja yrityksiä ja keräävät niille kuuluvia tekijänoikeuskorvauksia sekä myöntävät teosten käyttöluvia. Suomessa toimivia tekijänoikeusjärjestöjä ovat Gramex ry, joka edustaa esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia, Teosto

ry, joka edustaa säveltäjiä ja Kopiosto ry, joka edustaa tekijöitä, esittäjiä ja kustantajia. Tekijänoikeusjärjestöjä ovat myös Kuvasto ry, joka edustaa visuaalisen alan taiteilijoita, Sanasto ry, joka edustaa kirjailijoita ja kääntäjiä sekä Tuotos ry, joka edustaa AV-tuottajia. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016c, viitattu 25.9.2016.)

2 Musikaali ja sen tekijänoikeudet

Musikaali koostuu useista eri alojen ammattilaisten luomista osista, jotka kaikki tukevat toisiaan. Musikaalikonanaisuuden eri osia ovat sävellys, sanoitus, sovitus, käsikirjoitus, koreografia, animaatiotuotanto, lavastus, puvustus, maskeeraus, kampaus, esityksen monikamerataltiointi sekä markkinoinnin, julkaisumateriaalien ja oheistuotteiden suunnittelu ja toteutus. Musikaalin toteutukseen osallistuvat lisäksi ohjaaja, orkesterin johtaja, orkesterin jäsenet ja esiintyjät eli näyttelijät ja tanssijat. (Kemppainen & Ålander 2016.)

Musikaali on näyttämöllä esitettävä taiteellinen näyttämöteos, samoin kuin näytelmä, ooppera tai balettikin. Musikaalin eri osien tekijät, kuten lavastajat, kuvaajat tai puvustajat voivat saada tekijänoikeussuojan omalle luovalle panokselleen, mutta tämä on arvioitava tapauskohtaisesti. Esimerkiksi musikaalin ohjaaja saa tekijänoikeuden tekijänä ja esiintyvät taiteilijat sekä kuvataallenteen tuottaja saavat tekijänoikeuden lähioikeuksia. (Sorvari 2010, 27.)

2.1 Oppilaitosmusikaali

Kun oppilas luo teoksen opetuksen yhteydessä, tekijänoikeus ei ole koululla tai opettajalla, vaan oppilaalla itsellään. Tekijänoikeuden saamiseen ei vaikuta se, onko teos luotu oppitunnilla vai kotona eikä se, onko oppilas ala-ikäinen tai täysivaltainen. Tekijänoikeussuojan saamisen edellytys on kuitenkin teoskynnyksen ylittyminen. Jos oppilaat ovat luoneet teoksen yhdessä, kyseessä on yhteisteos, kuten oppilaitosmusikaalikin on. Tekijänoikeus on tällöin kaikilla teoksen tekoon osallistuneilla oppilailla yhteisesti. (Sorvari 2010, 150–151.)

2.2 Yhteisteos ja yhteenliitetty teos

Kun teos on luotu useamman henkilön yhteistyönä, eivätkä heidän osuutensa teoksesta muodosta itsenäisiä teoksia, teosta kutsutaan yhteisteokseksi. Tekijänoikeus on tällöin kaikilla tekijöillä yhteisesti. Jokaisella on oikeus esittää vaatimuksia, jos yhteisteoksen tekijänoikeuksia loukataan. Yhteisteoksen hyödyntämiseen ja käyttöön tarvitaan jokaisen teoksen tekoon osallistuneen henkilön suostumus, joten yksikin tekijä voi kieltää muita hyödyntämästä teosta. Tämän vuoksi tekijöiden keskinäisistä oikeuksista olisi hyvä sopia kirjallisesti jo ennen yhteisteoksen luontia. (Tekijänoikeuslaki 1:6 §; Harenko ym. 2016, 85.)

Yhteisteoksesta on erotettu yhteenliitetty teos, joka on useamman henkilön työn tulos, mutta jossa eri tekijöiden töiden tulokset muodostavat itsenäiset teokset. Yhteenliitettyjä teoksia voivat olla esimerkiksi kuvitettu kirja, jossa kirjailija ei ole osallistunut kuvitukseen, eikä kuvittaja kirjoitukseen, vaan molemmat ovat yksin tehneet oman osuutensa teoksesta tai laulu, jossa sanoittaja ja säveltäjä ovat itsenäisesti luoneet oman osuutensa. Yhteenliitetyn teoksen tekoon osallistuneet tekijät voivat kukin määrätä omista tekijänoikeuksistaan. (Harenko ym. 2016, 85; Pihlajarinne 2014, 40.)

2.3 Musikaalin eri osien tekijänoikeudet

Musikaali koostuu useiden eri alojen ammattilaisten luomista osista, jotka tukevat toisiaan ja kokonaisuutena muodostavat musikaalin. Tekijänoikeuden alaisten musikaalien käyttöluvien hankinta poikkeaa esimerkiksi yksittäisen kappaleen käyttöluvan hankinnasta. Tekijänoikeuden alaisen materiaalin käytöstä oppilaitosmusikaalissa kerrotaan tarkemmin jäljempänä.

2.3.1 Sävellys ja sanoitus

Sävellys ja sanoitus muodostavat sävellysteoksen, joka on tekijänoikeuden alainen. Sävellysteokselle on ominaista, että se ilmenee äänenä ja on merkitty joko nuoteilla tai improvisoitu hetkessä. Sävellysteokset ovat tekijänoikeussuojan alaisia niin nuotteina kuin esitettyinäkin. Otettaessa huomioon sekä varsinaiset tekijänoikeudet että lähioikeudet, sävellysteoksen esitykseen voi kohdistua useita tekijänoikeuksia yhtä aikaisesti. Sävellysteoksen esityksen osalta tekijänoikeussuoja voi kohdistua sävellysteokseen, jonka tekijöitä voivat olla säveltäjä, sanoittaja sekä sovittaja. Esittävällä taiteilijalla tai taiteilijoilla on tekijänoikeuden lähioikeus esitykseen ja tuottajalla mahdolliseen ääni- tai kuvataallenteeseen. (Tekijänoikeuslaki 1:1.1 §; Operight 2016, viitattu 26.9.2016; Harenko ym. 2016, 432; Sorvari 2010, 26.)

2.3.2 Sovitus

Sovitus on musiikkiteos ja teoksena se on tekijänoikeussuojan alainen. Sovittaja muuttaa ja muuntelee olemassa olevaa sävellystä tai sen sovitukselta antaen syntyvälle sovitukselle luovan panoksensa ja tehden siitä oman tyylisensä ja tunnistettavan. Jotta sovituksen teoskynnys ylittyä, täytyy teoksen muuntelun olla luovaa. Jos sovittajan työpanos on erittäin suuri teosta luotaessa, hänet voidaan merkitä yhdeksi teoksen säveltäjistä. Sävellyksen sovittaminen edellyttää, että

sovittaja pyytää säveltäjältä luvan. Samoin musiikin tekstin kääntäminen edellyttää lupaa alkuperäiseltä tekstin kirjoittajalta. Kotimaisen teoksen luvat myöntää tekijä, hänen perikuntansa tai kustantajansa. Ulkomaisen teoksen sovitusluvan myöntää tavallisesti kustantaja, jolla on kustannusoikeudet Suomea varten, ja jos tällaista kustantajaa ei ole, luvan myöntää alkuperäinen kustantaja tai tekijä itse. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016d, viitattu 26.9.2016; Elvis ry 2013, viitattu 26.9.2016; Teosto 2016a, viitattu 26.9.2016.)

2.3.3 Käsikirjoitus ja koreografia

Musikaalin käsikirjoitus saa tekijänoikeussuojan kirjallisena teoksena. Käsikirjoituksen tekijänoikeus on voimassa normaalin tekijänoikeussuoja-ajan. Kirjallisen teoksen, eli myös käsikirjoituksen, omaperäisyyden vaatimus täyttyy suhteellisen helposti. Lyhyet, ainoastaan tosiseikkoja sisältävät uutiset, tavanomaiset ilmoitukset, aikataulut ja tavaraluettelot jäävät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle, eli niiden ei katsota olevan kirjallisia teoksia. Tekijänoikeusneuvosto on katsonut, että kameratuotteiden tuoteselosteet tai teknistä laitetta koskeva lehtiartostelu eivät ole olleet tekijänoikeuden alaisia teoksia. Tekijänoikeus ei suojaa teosten ideoita ja aiheita, kuten tekijänoikeusneuvosto on linjannut lausunnoissaan 2013:3. Tekijänoikeusneuvoston mukaan esimerkiksi musikaalikäsikirjoituksen voi tehdä samasta aiheesta, josta on aiemmin kirjoitettu tekijänoikeuden alainen kirjallinen teos, vaikka teokset väistämättä sisältävät samankaltaisia asioita aiheesta. (Tekijänoikeuslaki 1:1.1 ja 4:43.1 §:t; Haarmann 2014, 58; Tekijänoikeusneuvosto 2010:5, 1; Tekijänoikeusneuvosto 2006:14, 1 ja 3; Tekijänoikeusneuvosto 2013:13, 1–3 ja 8.)

Koreografian voi ajatella myös olevan eräänlainen käsikirjoitus, joka suunnitellaan ohjaamaan tanssijoiden esitystä. Koreografia voi olla tekijänoikeuden alainen teos ylittäessään teoskynnyksen. (Gramex 2016a, viitattu 25.9.2016). Koreografi luo musikaalin liikekielen ja ohjaa sekä harjoittaa tanssijoita (Autio 2000, 27).

2.3.4 Animaatiotuotanto, lavastus ja esityksen monikamerataltiointi

Animaatiotuotannon voidaan katsoa olevan audiovisuaalinen elokuvateos tai multimediateos. Kaikki liikkuvaa kuvaa tai kuvaa ja ääntä sisältävät teokset sekä muut elokuvaamiseen rinnastettavalla tavalla ilmaistut teokset luetaan elokuvateoksiksi, kunhan ne ylittävät teoskynnyksen. Lisäksi kuva- tai kuva- ja äänisarja, jolla saadaan aikaan vaikutelma liikkuvasta kuvasta, esimerkiksi peräkkäin kuvattavilla yksittäisillä piirroskuvilla muodostettu kuvasarja, voidaan määritellä elo-

kuvaksi. Jos animaatiotuotanto katsotaan multimediateokseksi, se voi saada tekijänoikeussuojaa taiteellisena, kirjallisena tai yhteenliitettynä teoksena taikka elokuva- tai kokoomateoksena. Multimediatuote, joka ei yllä teostasoon, voi saada tekijänoikeuden lähioikeussuojan tietokantana. Multimediateosten erilaisuuden vuoksi niiden teostyyppi ratkaistaan tapauskohtaisesti. (Kopiraitti 2016, viitattu 6.10.2016; Tchernych 2009, 26.)

Musikaalin lavastuksen tekee lavastaja, joka suunnittelee ja toteuttaa musikaalin puitteet yhdessä ohjaajan kanssa sovittujen näkemysten pohjalta. Lavastajan täytyy kunnioittaa lavastusta tehdesään tekijänoikeuden alaisia teoksia, kuten tekijänoikeusneuvoston lausunnosta 2012:3 käy ilmi. Lausunnossa on ollut kyse Sibelius – monumenttia muistuttavasta lavasteesta. Tekijänoikeusneuvosto on kuitenkin todennut, että lavaste ei ole ollut kopio Sibelius – monumentista ja että se on ollut itsenäinen ja omaperäinen ja näin ollen vapaa muunnelma, jota on saanut käyttää lavastuksessa. (Autio 2000, 17–19; Tekijänoikeusneuvosto 2012:3, 1, 2 ja 7-8.)

Musikaalin esityksen monikamerataltioinnin, eli ääni- ja kuvatallenteen tuottaja saa tekijänoikeuden lähioikeuden tallenteellensa.

2.3.5 Markkinointi, julkaisumateriaalit ja oheistuotteet

Markkinointia, julkaisumateriaaleja ja oheistuotteita varten mahdollisesti otettavien valokuvien tekijänoikeuden lähioikeus on valokuvaajalla. Valokuvaaja määrää yksinoikeudella valokuvastaan muuttumattomana ja muutettuna, kappaleiden valmistamisesta valokuvastaan sekä sen saattamisesta yleisön saataviin. Yksinoikeus on voimassa kunnes 50 vuotta on kulunut valokuvan valmistusvuodesta. 50 vuoden tekijänoikeussuoja koskee niin sanottuja tavallisia valokuvia, jotka eivät ylitä teoskynnystä. Valokuva voi saada teossuojaa myös valokuvateoksena, kun se on itsenäinen ja omaperäinen ja ylittää teoskynnyksen. Valokuvateos kuuluu varsinaisen tekijänoikeuden piiriin tekijänoikeuden lähioikeussuojan sijaan, jolloin sen tekijänoikeussuoja on voimassa normaalin tekijänoikeussuoja-ajan. (Tekijänoikeuslaki 1:1.1, 4:43.1 ja 5:49a §:t; Sorvari 2010, 27.)

Valokuvan teokseksi luokittelu edellyttää, että tekijä on valokuvaa toteuttaessaan päätenyt sellaisiin vapaisiin luoviin ratkaisuihin, jotka ilmentävät tekijänsä yksilöllisyyttä ja ovat hänen luovan henkisen työnsä tulos. Tekijänoikeusneuvoston lausuntojen mukaisesti valokuvan teoskynnys on usein ollut korkea. Esimerkiksi tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2003:6 on todettu, ettei Paa-vo Nurmesta vuoden 1952 olympialaisissa otettu kuva ole ylittänyt teoskynnystä. Lausuntoa on

perusteltu sillä, ettei kuva ole itsenäinen eikä omaperäinen ja että muut kuvaajat olisivat saaneet tilanteesta samankaltaisen kuvan vallitsevista olosuhteista, kuten valotuksesta ja taustasta johtuen. Päinvastaiseen ratkaisuun tekijänoikeusneuvosto on päätenyt lausunnossaan 2013:3, jossa on ollut myös kysymys tunnetuista henkilöistä otetun valokuvan teoskynnyksen ylittymisestä. Tässä tapauksessa tekijänoikeusneuvosto on todennut valokuvan olevan teos, joskin teoskynnyksen ylittyminen on ollut rajatapaus. Teoskynnyksen ylittymistä on perusteltu valokuvan ilmentämällä dramaattisella tunnelmalla, jonka valokuvaaja on saanut aikaiseksi luovilla valinnoillaan muun muassa valojen käytössä, ajoituksessa, syväterävyydessä sekä kuvan sommittelussa ja rajaamisessa. (Pihlajarinne 2014, 94; Tekijänoikeusneuvosto 2003:6, 1–2 ja 4–5; Tekijänoikeusneuvosto 2013:3, 1–2 ja 10.)

Oikeuksien ja lupien valokuvii sekä kuvattaviin kohteisiin, kuten henkilöihin ja taideteoksiin täytyy olla kunnossa käytettäessä tekijänoikeudenalaisia valokuvia markkinoinnissa, julkaisumateriaalissa tai oheistuotteissa sekä otettaessa kuvia niitä varten (Tchernych 2009, 19).

2.3.6 Puvustus, maskeeraus ja kampaus

Puvustuskokonaisuus on tekijänoikeudenalainen, toisin kuin yksittäiset puvut yleensä. Puvustuskokonaisuutta ei siis saa toistaa ilman lupaa. Pukusuunnittelija etsii, valitsee tai keksii ja valmista asut musikaalin roolihahmoille. Esiintymispuvun on tarkoitus tukea esiintyjän työtä ja olla toimiva ja tarkoituksenmukainen roolisuorituksen kannalta. (Lehtonen, T. 2016, viitattu 27.9.2016; Autio 2000, 20–22.)

Maskeerauksen ja kampausten osalta ei ole löydettävissä kirjoitettua tietoa. Maskeerauksen ja kampausten teoskynnyksen ylittymisen arviointi on uutta maailmassa ja käytäntö vaihtelee maittain. Maskeerauksen ja kampausten teokseksi arvottamisessa on käytännön ongelmana se, että ne eivät ole pysyviä ja tämän vuoksi esimerkiksi maskeerauksen kopioinnin valvominen on vaikeaa. Myös kokonaisuuden itsenäisyyden ja omaperäisyyden arvioiminen on vaikeaa, koska ei voida olla varmoja, ettei kukaan muu ole jo aiemmin tehnyt arvioitavan kaltaista maskeerausta tai kampausta. Teoriassa maskeeraus tai kampaos voi saada tekijänoikeussuojaa, mutta käytännössä maskeeraus voi saada tekijänoikeussuojaa vain esimerkiksi maskeerauksen osana iholla olevan kuvan osalta ja kampaos, jos hiukset on kammattu niin, että ne muistuttavat jotain, kuten esinettä. Edellä mainittu mahdollinen tekijänoikeussuoja on kuitenkin erittäin epätodennäköinen. (Virtanen, haastattelu 27.9.2016.)

2.4 Tekijänoikeuden alaisen materiaalin käyttö oppilaitosmusikaaleissa

Hyödynnettäessä tekijänoikeuden alaista teosta tai sen osaa oppilaitosmusikaaleissa tai musikaaleissa yleensä tarvitaan tähän lupa alkuperäiseltä oikeudenhaltijalta, henkilöltä, jolle tekijänoikeus on siirtynyt tai siirretty tai tekijänoikeusjärjestöltä, jolle oikeudenhaltija on antanut valtuuden myöntää käyttöluvia. Tärkeimmät tekijänoikeusjärjestöt musikaaliin ja sen osiin liittyvien käyttöluvien kannalta ovat Teosto ry, joka myöntää luvat musiikin julkiseen esittämiseen joko elävänä musiikkina tai äänitteinä ja Gramex ry, joka myöntää luvat äänitteiden käyttöön, tallentamiseen ja julkiseen esittämiseen sekä musiikkivideoiden käyttöön. Lisäksi tekijänoikeusjärjestöt keräävät käyttöluvista perittävät maksut ja tilittävät ne tekijänoikeuden haltijalle. (Gramex 2016a, viitattu 27.9.2016; Teosto 2016b, viitattu 27.9.2016; Gramex 2016b, viitattu 27.9.2016.)

2.4.1 Näyttämöteosten musiikinkäyttöluvat

Kaupungin teatterit, kaupalliset ammattiteatterit, harrastajateatterit ja teatterialan oppilaitokset sekä muut yritykset, yhteisöt ja yksityiset tarvitsevat aina luvan koti- tai ulkomaisen musiikin esittämiseen ja käyttämiseen draamallisissa näyttämöesityksissä, kuten näytelmissä, musikaaleissa ja revyissä. Näyttämöteosta varten sävelletyn ja näyttämöteoksessa esitetyn musiikin oikeuksia kutsutaan suuriksi oikeuksiksi. Sävellysteoksia, jotka on alun perin sävelletty jotain muuta tarkoitusta varten, mutta joita käytetään näyttämöteoksessa, kutsutaan liitemusiikiksi. Muun muassa musikaalit, oopperat, operetit ja baletit ovat alkuperäisiä suurten oikeuksien teoksia, joiden musiikinkäyttöluvat on kysyttävä musiikin kustantajilta. Myös liitemusiikista, eli niin sanotuista pienten oikeuksien teoksista koottujen näyttämöteosten musiikinkäyttöluvat on kysyttävä kustantajalta, kun musiikin käyttöön liittyvä tietty kriteeristö täyttyy. (Teosto 2016c, viitattu 27.9.2016; Näytelmäkulma 2016, viitattu 27.9.2016.)

Näyttämöteosten musiikinkäyttöluvat on haettava ja saatava etukäteen jo tuotannon suunnitteluvaiheessa. Musiikin käyttöä koskevat kriteerit näyttämöteoksissa ovat pohjoismaisella tasolla sovitut, ja niiden täytyessä pienten oikeuksien teoksista eli liitemusiikista kootun näyttämöteoksen musiikin käyttöön kysytään lupa kustantajalta suurten oikeuksien teosten ohella. Musiikin käyttöä koskevat kriteerit näyttämöteoksissa ovat seuraavat:

- Näyttämöteoksessa on oltava selkeä juoni, ja
- Laulujen esittäjinä ovat pääsääntöisesti näyttämöllä olevat roolihenkilöt

Lisäksi yhden seuraavista kriteereistä on toteuduttava:

- Näyttämöteos perustuu musiikkibrändiin, tai
- Musiikin kesto ylittää 30 minuuttia, tai
- Musiikin kesto ylittää 30 % koko näyttämöteoksen kestosta, tai
- Musikaali sisältää vähintään kahdeksan laulua tai sävellysteosta. (Teosto 2016d, viitattu 27.9.2016.)

Musiikin tekijän tai kustantajan täytyy itse sopia näyttämöesityksensä eli suurten oikeuksien teoksensa esitysoikeuksista ja – korvauksista, kun teosta esitetään näyttämöesityksenä, koska esimerkiksi Teosto ei hoida näyttämöteosten esitysoikeuksia. Kun taas näyttämömusiikista esitetään osia esimerkiksi radiossa tai konserteissa, kuuluvat esitykset Teoston myöntämien oikeuksien piiriin ja Teosto kerää ja tilittää esityskorvaukset musiikintekijälle. Kun suojattua liitemusiikkia esitetään näyttämöteoksen yhteydessä, täytyy lupa esittämiseen saada musiikin tekijänoikeudenhaltijalta, musiikkikustantajalta tai Teostolta. (Teosto 2016e, viitattu 27.9.2016; Näytelmäkulma 2016, viitattu 27.9.2016.)

2.4.2 Jälkiperäisteokset

Alkuperäisten, tekijänoikeussuojan alaisten teosten perusteella tehtyjä käännöksiä ja muunnelmia kutsutaan jälkiperäisteoksiksi. Henkilöllä, joka on kääntänyt teoksen, muunnellut sitä tai muuttanut sen toiseen kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muodossa. Hänellä ei kuitenkaan ole oikeutta määrätä teoksestaan tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen. Jos teosta on vapaasti muutettu ja saatu aikaan uusi ja itsenäinen teos, tekijänoikeus tähän teokseen ei riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen. Käännöksen tekemiseen, muunteluun ja muuttamiseen tarvitaan alkuperäisteoksen tekijän suostumus. Jotta käännös, esimerkiksi englannista suomeksi, olisi edellä mainitun kaltainen tekijänoikeussuojan saava käännös, täytyy kääntämisen olla omaperäistä. Esimerkiksi kaunokirjallisen teoksen kääntäminen vaatii luovaa panosta kääntäjältä ja näin ollen käännös saa tekijänoikeussuojan, toisin kuin vaikkapa yksinkertaisen käyttöohjeen mekaaninen kääntäminen ei tuota suojaa. (Haarmann 2014, 64; Tekijänoikeuslaki 1:4 §; Harenko ym. 2016, 76.)

Teoksen muuntelu voi tapahtua lisäämällä tai poistamalla osia teoksesta tai tekemällä tyyllillisiä muutoksia teokseen, esimerkiksi sovittamalla orkesteriteos pianolle. Teoksen muuttamista toi-

seen taidelajiin on esimerkiksi kirjallisen teoksen filmatisointi. Vaikka elokuvakäsikirjoitus voi poiketa huomattavasti alkuperäisestä kirjallisesta teoksesta, kyseessä on toiseen taidelajiin muutettu teos, kun sisäinen muoto säilyy tunnistettavana. Käännöksen, muunnelman sekä taidelajista toiseen muutetun teoksen käyttäjän on saatava lupa muunnelman käyttöön sekä muunnelman tekijältä että alkuperäisen tekijänoikeuden haltijalta. Jälkiperäisteosten tekijöiden eli kääntäjän, muuntelijan ja taidelajista toiseen muuttajan tekijänoikeussuoja on voimassa normaalin tekijänoikeussuoja-ajan. (Harenko ym. 2016, 76–78.)

2.4.3 Sitaatit

Aiemmin julkistetusta, tekijänoikeuden alaisesta teoksesta voidaan hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia eli sitaatteja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Siteeraamista voidaan käyttää apuna henkisessä luomistyössä esimerkiksi jonkin seikan perustelemiseksi, todistamiseksi tai lisäselvityksen saamiseksi. Siteeraamisella tulee olla jokin hyväksyttävä tarkoitus, esimerkiksi edellä mainittu jonkin asian todistaminen. Sitaatti voi olla suora lainaus tai lainattavaa aineistoa voidaan referoida tekijänoikeudellisesti merkityksettömin muutoksin. Siteeraus oikeus koskee kaikkia teoslajeja, mutta sen käyttäminen edellyttää kolmen perusedellytyksen täyttymistä; Siteeraus oikeus koskee vain julkistettuja teoksia, siteeraamisen tulee olla hyvän tavan mukaista ja sitaatteja tulee käyttää vain tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. (Tekijänoikeuslaki 2:22 §; Haarmann 2014, 106; Harenko ym. 2016, 199–204.)

Lähteet

Autio, R. 2000. Ennen ensi-iltaa – tekijöitä teatterituotannossa. Helsinki: Teatterin tiedotuskeskus ry ja Kustannus OY Teatteri.

Avoliittolaki 13.6.1929/234.

Elvis ry 2013. Sovittaja Teoston tilitys- ja jakosäännössä. Viitattu 26.9.2016, <http://www.elvisry.fi/sovittaja-teoston-tilitys-ja-jakosaannossa>.

Gramex 2016a. Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä. Viitattu 26.9.2016, http://www.gramex.fi/fi/tietoa_meista/tekijanoikeus/tekijanoikeuslaki_suojaa/tekijanoikeuslaki_lyhyesti.

Gramex 2016b. Muusikkojen ja musiikkituottajien tekijänoikeusjärjestö. Viitattu 27.9.2016, <http://www.gramex.fi/fi>.

Haarmann, P.-L. 2014. Immateriaalioikeus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Harenko, K., Niiranen, V. & Tarkela, P. 2016. Tekijänoikeus. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Pro.

Kemppainen, J. & Ålander, A. 2016. Suomi 100-musikaali oululaisten nuorten voimin – tuotanto-suunnitelma. Julkaisematon.

Kopiraitti 2016. Audiovisuaaliset teokset. Viitattu 6.10.2016, <http://kopiraitti.fi/aineistojen-kaytto/audiovisuaaliset-teokset/>.

Lehtonen, T. 2016. Pukusuunnittelija. Viitattu 27.7.2016, http://www.ammattinetti.fi/haastattelut/detail/3/9/75_haastattelu.

Näytelmäkulma 2016. Musiikin oikeudet. Viitattu 27.9.2016, <http://www.dramacorner.fi/fi/esitys-ja-tekijanoikeudet/musiikin-oikeudet>.

Operight 2016. Erilaiset sävellykset, nuotit ja tekijänoikeus. Viitattu 26.9.2016, <http://operight.fi/artikkeli/musiikki/erilaiset-savellykset-nuotit-ja-tekijanoikeus>.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016a. Tekijänoikeusjärjestelmä ja toimijat. Viitattu 25.9.2016, http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeusjaerjestelmae_ja_toimijat/?lang=fi.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016b. Tekijänoikeusneuvosto. Viitattu 25.9.2016, <http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeusneuvosto/?lang=fi>.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016c. Tekijänoikeuksien hallinnointi ja hankinta. Viitattu 25.9.2016, http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/oikeuksien_hallinnointi_ja_hankinta/tekijaenoikeusjaerjestoet/?lang=fi.

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2016d. Tekijänoikeuden perusteita. Viitattu 26.9.2016, http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeuden_perusteita/tekijanoikeudesta_kysyttya/perusteita.html.

Perintökaari 5.2.1965/40.

Pihlajarinne, T. 2014. Johdatus immateriaalioikeuteen. Helsinki: Forum Iuris.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Sorvari, K. 2010. Opetustoimen tekijänoikeudet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Tchernych, T. 2009. Mainostajan tekijänoikeusopas. Helsinki: Mainostajien liitto.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2003:6 – Valokuvan käyttäminen mainoksessa ja oikeus valokuvaan.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2006:14 – Tekijänoikeus lehtiarvosteluun.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2010:5 – Tekijänoikeus verkkokaupan tuoteselosteisiin.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2012:3 – Taideteosta muistuttaneen lavasteen käyttö teatteriesityksessä ja taideteoksen kuvan käyttäminen teatteriesityksen markkinoinnissa.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2013:3 – Valokuvan teostas.

Tekijänoikeusneuvosto. Lausunto 2013:13 – Elämäkertateokseen sisältyneiden tarinoiden ja tietojen sisällyttäminen näyttämöteoksen käsikirjoitukseen.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404.

Teosto 2016a. Sovitusluvan pyytäminen. Viitattu 26.9.2016, <https://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/sovitustuluvan-pyytaminen>.

Teosto 2016b. Teosto on musiikintekijöiden järjestö. Viitattu 27.9.2016, <https://www.teosto.fi/tekijat>.

Teosto 2016c. Hae lupa. Viitattu 27.9.2016, <http://www.teosto.fi/kayttajat/luvat/281/m>.

Teosto 2016d. Musiikki näyttämöesityksissä. Viitattu 27.9.2016, <https://www.teosto.fi/kayttajat/tiedotteet/musiikkin%C3%A4ytt%C3%A4m%C3%B6esityksiss%C3%A4%3Fnav%3Dpromo%26type%3DK%C3%A4ytt%C3%A4jille>.

Teosto 2016e. Sanasto. Viitattu 27.9.2016, <http://www.teosto.fi/teosto/sanasto/suuret%20oikeudet>.

Virtanen, P. 2016. Hallitussihteeri, opetus- ja kulttuuriministeriö, kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, tekijänoikeuden ja audiovisuaalisen kulttuurin vastuualue. Puhelinhaastattelu 27.9.2016.